

Regeringens skrivelse

2004/05:114

Strategisk exportkontroll 2004 –
Krigsmateriel och produkter med dubbla
användningsområden

Skr.
2004/05:114

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 17 mars 2005

Göran Persson

Ulrica Messing
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för den svenska exportkontrollpolitiken avseende krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden under år 2004. Skrivelsen innehåller också en redovisning av den faktiska exporten av krigsmateriel under år 2004. Därtill beskriver skrivelsen det samarbete som pågår inom EU och andra internationella fora om frågor rörande strategisk exportkontroll av såväl krigsmateriel som produkter med dubbla användningsområden.

1	20-årsjubileum för Regeringens skrivelse om strategisk exportkontroll	4
2	Krigsmaterielexporten år 2004 och exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden	5
3	Informationsverksamhet	7
Avdelning II – Exportkontroll i Sverige, ansvarig myndighet m.m.		8
4	Svensk export, exportkontroll och exportstöd	8
5	Svensk försvarsindustri – struktur och produkter	13
6	Försvarspropositionen och svensk krigsmaterielexport	14
7	Krigsmaterielutredningens arbete och betänkande	14
8	Inspektionen för strategiska produkter	16
Avdelning III – Internationellt samarbete		19
9	Samarbetet inom EU med exportkontroll av krigsmateriel	19
10	Internationell rapportering om vapenöverföringar	22
11	Aktuella frågor om internationella vapenembargon	23
12	Arbetet mot spridning av små och lätta vapen	25
13	Internationellt samarbete på krigsmaterielområdet	26
14	Internationell handel med vapen	28
15	Korruption inom internationell handel med vapen	29
16	Samarbetet inom EU avseende produkter med dubbla användningsområden	30
17	Samarbetet inom de multilaterala exportkontrollregimerna	32
18	Svenskt ordförandeskap i Nuclear Suppliers Group (NSG)	37
19	Att sprida kontrollpolitiken – s.k. <i>outreach</i>	37
20	Immateriella överföringar	39
21	Galileo – ett europeiskt civilt positioneringssystem	40
Bilagor		42
22	Bilaga 1: Svensk krigsmaterielexport år 2004	42
22.1	Inledning	42
22.2	Förklaringar till tabellerna	42
22.3	Statistiska tabeller	44
22.3.1	Beviljade utförseltillstånd under 2000-2004	44
22.3.2	Faktisk export under åren 2000-2004	45

22.3.3	Stapeldiagram över värdet av utförseltillstånd respektive faktisk export uppdelat på krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK) under åren 2000-2004.....	45
22.3.4	Utförseltillstånd och faktisk export under 2004 fördelat på mottagarländer indelade i regioner, inkl angivelse av kategori av produkter	46
22.3.5	Cirkeldiagram över krigsmaterielexportens fördelning på regioner i procent av värdet år 2004 (Diagrammet läses medsols)	48
22.3.6	Export av krigsmateriel i mkr år 2002-2004 fördelad på länder och uppdelat på KS/ÖK	49
22.3.7	Följdleveranser 2004.....	51
22.3.8	Värdet av faktisk export i mkr under 2003-2004 fördelat på kategori av produkter	52
22.3.9	Exporten av krigsmateriel fördelad på länder – uppdelade efter inkomst* (Diagrammen läses medsols)	53
22.3.10	Försvarsmaktens utförsel av krigsmateriel	54
22.3.11	Kategorier av krigsmateriel – den svenska krigsmaterielförteckningen och EU:s militära lista, beskrivning av typ av produkter.....	56
23	Bilaga 2: Exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden år 2004	57
23.1	Inledning	57
23.2	Statistiska tabeller	58
23.2.1	Antal inkomna utförselärenden rörande produkter med dubbla användningsområden (PDA) 2001-2004	58
23.2.2	Antal avgjorda förhandsförfrågningar, utfärdade denials samt <i>catch-all</i> -ärenden år 2002-2004	58
24	Bilaga 3: Regelverk	59
24.1	Lagen om krigsmateriel.....	59
24.2	Svenska riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan.....	60
24.3	EU:s uppförandekod för vapenexport	63
24.4	EG-förordningen för kontroll av produkter med dubbla användningsområden	68
25	Bilaga 4: Medlemskap i multilaterala exportkontrollregimer 2004	70
26	Bilaga 5: Internationella vapenembargon i kraft under 2004	72
27	Bilaga 6: Förklaringar.....	75
28	Bilaga 7: Vägledning till andra källor	77

1 20-årsjubileum för Regeringens skrivelse om strategisk exportkontroll

Det är nu 20 år sedan regeringen började redogöra för svensk exportkontrollpolitik i en årlig skrivelse till riksdagen. Den första skrivelsen trycktes och överlämnades 1985. Det finns inga formella krav på att en redovisning ska ske av hur exportkontrollpolitiken bedrivs i praktiken. Ändå blev Sverige ett av de första länderna i Europa med att på ett öppet sätt redovisa det gångna årets aktiviteter på exportkontrollområdet. Syftet har hela tiden varit att bidra med underlag till en bredare diskussion om frågor relaterade till exportkontroll och icke-spridning.

Vad gäller skrivelsens innehåll och utformning har mycket hänt på 20 år! Skrivelsen från 1985 utgjorde, jämfört med dagens publikation, en högst kortfattad sammanställning av svensk krigsmaterielexport. De bifogade tabellerna gav en översiktlig bild av aktuell statistik, men innehöll inte några längre förklaringar eller jämförande uppställningar. Det mesta av arbetet med att sätta uppgifterna i sitt sammanhang fick göras av läsaren själv. Idag är skrivelsen en relativt omfattande årsberättelse där fokus mer och mer kommit att ligga på exportkontrollpolitiken som helhet. Betydligt fler statistiska uppgifter kan också lämnas numera, tack vare dels en allt öppnare politik och dels modernare informationsbehandlingssystem som tillåter bättre hantering av data.

Regeringen strävar ständigt efter att förbättra och förtydliga den information som lämnas till riksdagen. Analyser görs av de förslag och kommentarer som riksdagsledamöter och andra läsare har lämnat. Konsultationer med intresseorganisationer hålls varje år om skrivelsen. Samtal förs också med övriga EU-länder om hur de utformar sin redovisning. De nyheter och förändringar som införs varje år är resultatet av detta arbete.

Skrivelsen innehåller i år tre avdelningar och en uppsättning bilagor. Den första avdelningen är en inledning och sammanfattning över årets verksamhet. Den andra handlar om hur exportkontroll bedrivs i Sverige och i den tredje avdelningen redogörs för det internationella samarbetet på området. Bland bilagorna finns statistik över svensk krigsmaterielexport och export av produkter med dubbla användningsområden, såväl det svenska som internationella (EU) regelverket och en lista över internationella vapenembargon.

2 Krigsmaterielexporten år 2004 och exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden

Skr. 2004/05:114

De multilaterala avtalen och instrumenten om nedrustning och icke-spridning är viktiga uttryck för statsamfundets arbete med nedrustning och för att förhindra spridning av massförstörelsevapen och okontrollerade flöden av andra vapen. Det krävs dock att de också kompletteras med en strikt och effektiv exportkontroll för att uppnå de uppställda målen. Exportkontrollen är därför ett centralt instrument för enskilda stater att fullfölja sina internationella åtaganden på icke-spridningsområdet.

Själva exportkontrollen utövas fortfarande nationellt. Sverige har ansvar att se till att vår exportkontroll är ansvarsfull och pålitlig. För att det svenska regelverket på krigsmaterielområdet ska fortsätta vara ändamålsenligt och verklighetsanpassat tillsatte regeringen 2003 en utredning som skulle göra en översyn av den svenska krigsmateriellagstiftningen i ljuset av de förändringar som skett de senaste åren inom de utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska områdena. Utredningen har i februari 2005 lämnat sitt betänkande (SOU 2005:9).

Sverige tar också aktiv del och ansvar i det internationella arbetet på exportkontrollområdet. I de multilaterala exportkontrollregimerna och i EU sker ett omfattande samordnande arbete. Arbetet för att effektivt förhindra spridning måste bedrivas på olika nivåer och i olika internationella forum. Sverige agerar därför aktivt såväl i regimerna som på EU-nivå för att ytterligare stärka exportkontrollen som ett instrument för såväl icke-spridning som mot okontrollerade flöden av konventionella vapen. En särskild fråga är att EU ses som en hemmamarknad för de allra flesta produkter med dubbel användning.

En gemensam europeisk lagstiftning gäller nu i 25 EU-länder för export av produkter med dubbla användningsområden. Vad beträffar exporten av krigsmateriel från unionen ger EU:s politiskt bindande uppförandekod avseende vapenexport de 25 länderna vägledning för en mer konvergent tillämpning av deras alltjämt nationella lagstiftning inom området. Sammantaget betyder detta att exportkontrollen för EU som helhet kraftigt förstärkts och gått i en mer restriktiv riktning.

Krigsmateriel

Den svenska materielförsörjningen bygger numera på ett internationellt samarbete där Sverige bidrar med spetsteknologi inom vissa områden. Genom ett internationellt samarbete försäkras sig Sverige om att landets utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen och behov tillgodoses. För att kunna bibehålla ställningen som ledande nation inom vissa teknologier krävs förutom internationellt samarbete även en viss export. Kontrollen av denna export är nödvändig för att säkerställa att de produkter som förs ut ur Sverige går till för oss acceptabla mottagarländer. Krigsmateriel får endast exporteras om det finns

säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik.

Redovisningen av den svenska krigsmaterielexporten presenteras i bilagor till denna skrivelse. För att tydliggöra siffrorna visas också statistik från de senaste åren. Detta görs också eftersom exporten av krigsmateriel från Sverige är begränsad och enstaka försäljningar av större system kan orsaka kraftiga svängningar i den årliga statistiken. För att utläsa en mer långsiktig trend, behöver siffror från ett enstaka år ses tillsammans med statistik från tidigare år.

Uppgifterna i den årliga skrivelsen baseras på lagstadgad rapportering från de krigsmaterielexporterande företagen. Inspektionen för strategiska produkter (ISP) har sammanställt denna och inkommit med underlag till den statistik över den svenska krigsmaterielexporten som redovisas i denna skrivelse.

Värdet av den totala fakturerade försäljningen av krigsmateriel (inom och utom riket) under år 2004 uppgick till 15 264 miljoner kronor, motsvarande en ökning med 8% jämfört med år 2003. Värdet av de faktiska exportleveranserna av krigsmateriel under år 2004 var 7 291 miljoner kronor, en ökning med 12% jämfört med föregående år räknat i löpande priser. Exporten svarade således för ungefär 48% av försvarsindustrins totala fakturerade försäljning av krigsmateriel under året. Krigsmaterielexportens andel av den totala varuexporten låg kvar på samma nivå under 2004 jämfört med 2003, på 0,8%.

Nästan hela ökningen kan hänföras till ökad försäljning av Stridsfordon 90 till Schweiz och Finland. I övrigt består ökningen i en generellt ökad export till flera traditionella mottagarländer, bland annat Storbritannien, USA, Grekland och Sydafrika.

Totalt mottog 56 länder leveranser av svensk krigsmateriel under år 2004, jämfört med 57 år 2003 och 51 år 2002. Den regionala fördelningen av exporten uppvisar det normala mönstret som är att den största delen av svensk krigsmaterielexport går till Norden, övriga Europa och Nordamerika. Under år 2004 gick 76% av den totala utförseln till dessa destinationer. Största enskilda mottagarland för svensk krigsmateriel år 2004 var Schweiz (1 794 mkr), följt av Finland (973 mkr), USA (770 mkr), Sydafrika (633 mkr) och Storbritannien (522 mkr). Dessa fem destinationer svarade för sammanlagt 64% av den totala svenska krigsmaterielexporten.

Värdet av de beviljade utförseltillstånden år 2004 uppgick till 6 491 miljoner kronor, vilket innebar en minskning med 28% jämfört med år 2003. Värdet för år 2004 ligger i paritet med det genomsnittliga värdet under den senaste tioårsperioden, med undantag för år 2001, då tillstånd beviljades för två särskilt stora exportaffärer.

Värdet av de beviljade utförseltillstånden varierar kraftigt år från år, medan värdet av de faktiska leveranserna uppvisar mindre variationer. Förklaringen till detta är att ett enskilt utförseltillstånd ofta fullföljs genom delleveranser under två eller flera år.

Exportkontrollens andra huvuduppgift är att förhindra spridning av produkter som tillverkats för civilt bruk, men som även kan användas för framställning av massförstörelsevapen och krigsmateriel. En effektiv exportkontrollpolitik på detta område är direkt avgörande för att förhindra sådan export som kan ha en destabiliserande verkan i vår omvärld. Under de senaste åren har kampen mot terrorismen lett till ökad fokusering på exportkontrollen samt tydligare krav på att även införa restriktioner för viss export av såväl produkter med dubbla användningsområden som krigsmateriel. Risken för spridning av massförstörelsevapen är betydande.

Samarbetet kring exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden sker främst i ett antal internationella organ, de s.k. multilaterala exportkontrollregimerna. Inom dessa sker ett kontinuerligt utbyte av information angående dels vilka produkter och teknologier som bör kontrolleras, dels vilka mottagare som kan vara känsliga i ett spridningsperspektiv. Detta arbete inriktas även på att förhindra terrorister (som kan finnas i alla länder) att få tillgång till känsliga produkter som kan användas för tillverkning av massförstörelsevapen. Terroristhotet och den tilltagande globaliseringen av världsekonomin har tydliggjort behovet av ett fördjupat samarbete över nationsgränserna, även om kontrollarbetet främst regleras av vår nationella lagstiftning.

Arbetet inom exportkontrollregimerna¹ fortsatte att öka under 2004. Sverige tog i maj över ordförandeskapet för en av dem, Nuclear Suppliers Group (NSG), och stod värd för dess årliga plenarmöte som hölls i Göteborg. Ordförandeskapet innehas under en ettårsperiod. EU fick tio nya medlemmar den 1 maj och genomförde därför under våren en omfattande översyn av de nationella exportkontrollsystemen. Detta arbete ingår som en viktig del i EU:s strategi mot spridning av massförstörelsevapen som antogs 2003. I sin nya utvidgade form fortsatte EU att utveckla sin aktiva roll inom regimerna. Av naturliga skäl dominerade medlemskapsfrågan EU:s agenda i arbetet i regimerna eftersom ett flertal nya EU-medlemmar saknade medlemskap i regimerna. Denna fråga löstes under året i NSG och Australiengruppen, men väntade fortfarande på slutresultat i Missilteknologikontrollregimen (MTCR) och Wassenaararrangemanget.

3 Informationsverksamhet

Informationsverksamhet om handel med krigsmateriel bedrivs på såväl nationell som internationell nivå. Regeringens årliga skrivelse till Riksdagen om den svenska exporten är ett led i ansträngningarna för öppenhet. Den årliga skrivelsen publiceras på svenska och engelska och finns tillgänglig på webbplatserna www.ud.se, www.isp.se,

¹ Zanggerkommittén (ZC), Nuclear Suppliers Group (NSG), Australiengruppen (AG), Wassenaararrangemanget (WA) samt Missilteknologikontrollregimen (MTCR).

Den årsrapport som upprättas inom ramen för EU:s uppförandekod för vapenexport utgör ett viktigt instrument för att öka insynen på europeisk nivå. Sverige verkar för att denna rapport kontinuerligt skall förbättras och utökas. Uppförandekoden återges i bilaga 3 till denna skrivelse. Som ytterligare en åtgärd för att främja informationstillgången på detta område internationellt har regeringen sedan 60-talet bidragit ekonomiskt till SIPRI:s statistik- och informationsverksamhet. Bland annat har en databas tillgänglig på Internet skapats (www.sipri.se). Den innehåller information om nationella och internationella exportkontrollsystem samt viss statistik över innehav och export.

Att verka nationellt för spridning av kunskap om exportkontrollen, både till allmänheten och till de företag som berörs är en viktig uppgift för Inspektionen för strategiska produkter (ISP). Under år 2004 har ISP på sedvanligt vis anordnat seminarier och informationsmöten om sin verksamhet riktade i första hand till befattningshavare inom industrin.

Därtill har myndigheten medverkat i ett antal seminarier arrangerade av frivilligorganisationer såväl i Sverige som utomlands. ISP har också kontinuerligt förbättrat sin webbplats för att göra innehåll och utseende så lättfattligt och informativt som möjligt. Adressen är www.isp.se. I syfte att öka öppenheten kring krigsmaterielexporten redovisar numera ISP översiktligt beviljade utförseltillstånd av krigsmateriel månadsvis. ISP tillhandahåller också via sin webbplats aktuella regelverk och förteckningar över såväl krigsmateriel som produkter med dubbla användningsområden.

Avdelning II – Exportkontroll i Sverige, ansvarig myndighet m.m.

4 Svensk export, exportkontroll och exportstöd

Vad är exportkontroll och varför behövs det?

Sverige har av utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska skäl valt att i viss utsträckning tillåta export av krigsmateriel (se nedan om skälen till detta). Men ett land som exporterar vapen har också ett tungt ansvar att tillse att dessa inte hamnar i fel händer. För att förhindra detta krävs två saker. För det första att man definierar vad som är ”fel händer”, det vill säga under vilka omständigheter Sverige anser att vapenexport till en viss mottagare inte ska ske och, för det andra, att ett tillämpningssystem upprättas som gör att reglerna genomförs i praktiken. Det svenska regelverket består av lagen (1992:1300) om export av krigsmateriel med tillhörande förordning

samt av regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport. I tillämpningssystemet har en fristående myndighet, Inspektionen för strategiska produkter, i uppgift att, med ledning av regelverket, pröva ansökningar om exporttillstånd.

Det räcker dock inte med att Sverige utformar och utövar exportkontroll på ett nationellt plan. För att fullgöra ansvaret att förhindra oönskad spridning av vapen krävs också aktivt deltagande i det internationella samarbetet på området. Verkligheten har förändrats drastiskt sedan kalla krigets slut och möjligheterna till öppenhet och samarbete mellan länder har aldrig varit bättre. Till exempel enades EU:s medlemsländer 1998 om en politiskt bindande uppförandekod för vapenexport. Denna har under året genomgått en revision för att kunna bli ett allt starkare instrument för exportkontroll.

Varför ska Sverige exportera krigsmateriel? Försvarsindustrin och exportens roll i ett säkerhetspolitiskt perspektiv

Sedan början på 1990-talet har vi en delvis ny politisk karta i Europa. Detta har med nödvändighet medfört förändrade svenska internationella ställningstaganden. Vi gör idag andra utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska bedömningar än tidigare, med konsekvenser även för den svenska försvarsindustrin.

De förändrade säkerhets- och försvarspolitiska bedömningarna har samtidigt lett fram till att målet under det kalla kriget, nämligen att ha en inhemsk, av omvärlden oberoende försvarsindustri som konstruerar och utvecklar utpräglat svenska lösningar, inte längre anses vara vare sig möjligt eller ens önskvärt, med hänsyn till Sveriges samlade intressen.

Med utgångspunkt i den militära alliansfriheten, ligger det idag i Sveriges säkerhetspolitiska intresse att samverka med likasinnade länder, såväl inom som utanför EU, om gemensam säkerhetsfrämjande verksamhet och krishantering. Sådan samverkan sker med civila och militära medel.

Den nya säkerhets- och försvarspolitiken innebär även samverkan på materielförsörjningsområdet. Önskan att vara självförsörjande när det gäller materiel till det svenska försvaret, har ersatts av det växande behovet av samarbete med likasinnade stater och grannar.

Styrande för den svenska materielförsörjningen är idag försvarets förmåga att genomföra internationella insatser och att ha nödvändiga resurser för att hävda vår territoriella integritet.

Det internationella samarbetet på materielförsörjningsområdet är en förutsättning för försvarets flexibilitet och anpassningsförmåga inför nya hot och risker som kan uppstå. Anpassningsförmågan har av riksdagen givits hög prioritet och regeringen har för sin del konstaterat att det är ett vitalt säkerhetspolitiskt intresse för ett militärt alliansfritt land som Sverige att omvärlden har tilltro till vår anpassningsförmåga. Det ligger därför i Sveriges säkerhetspolitiska intresse att slå vakt om ett långsiktigt och kontinuerligt samarbete med traditionella samarbetsländer. Detta ömsesidiga samarbete, inklusive samarbetsprojekt, bygger på såväl export som import av krigsmateriel.

Genom ett fortsatt deltagande i det internationella samarbetet på försvarsmaterielområdet, gynnas och säkras således Sveriges långsiktiga utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen. De försvarspolitiska aspekterna grundas bl.a. på den svenska militära alliansfriheten. De utrikes- och säkerhetspolitiska målen på detta område, däribland bekämpningen av okontrollerad spridning och destabiliserande uppbyggnad av vapenarsenaler, liksom den svenska medverkan i internationell fredsfrämjande verksamhet, tillgodoses genom att tillåta export och samarbete med länder som är av grundläggande betydelse för svenska säkerhetsintressen.

Materielförsörjningen, såväl i Sverige som i andra länder, bygger numera bland annat på avtalsförpliktelser och gemensamma beroenden. De samarbetande länderna är ömsesidigt beroende av leveranser av komponenter, delsystem och färdiga system, liksom produkter som är tillverkade i respektive land. Sverige förblir ett intressant land för internationellt samarbete -- och för den av oss eftersträvade gemensamma materielförsörjningen -- endast med fortsatt utveckling av en teknologinivå som har en internationell konkurrenskraft.

En konkurrenskraftig teknologinivå förutsätter för sin existens dels tillräckliga ekonomiska resurser för att kunna bestå och utvecklas, dels i sin tur ett visst mått av samarbete över gränserna. Exporten bedöms vara en nödvändig faktor i bevarandet av en hög svensk teknologinivå med internationell slagkraft.

En internationellt konkurrens- och slagkraftig teknologinivå innebär i ett internationellt samarbete också bättre möjligheter för Sverige än annars att påverka det internationella exportkontrollsamarbetet i önskad riktning. Detta gäller främst inom EU, men även i ett bredare internationellt sammanhang.

Genom att delta i det s.k. sexstatsinitiativet mellan de sex största industristaterna i Europa påverkar Sverige aktivt den försvarsindustri- och exportpolitik som utvecklas i Europa. Det ger såväl ett direkt som indirekt inflytande på EU:s framväxande försvars- och säkerhetspolitik.

Tidigare ställningstaganden av regering och riksdag

Mot bakgrund bland annat av den svenska försvarsmaktens krympande materielanslag och den vikande internationella försvarsmaterielmarknaden konstateras redan i propositionen Totalförsvar i förnyelse (prop. 1996/97:4), liksom i propositionen Det nya försvaret (prop 1999/2000:30), att ett väsentligt utökat internationellt samarbete framstår som en förutsättning för den svenska försvarsindustrins överlevnad och för Försvarsmaktens anpassningsförmåga.

I den förstnämnda propositionen anges också som viktigt att regeringen och de svenska myndigheterna på ett aktivt och strukturerat sätt stödjer försvarsindustrins exportansträngningar, under förutsättning att dessa står i överensstämmelse med gällande riktlinjer för svensk krigsmateriel-export.

Riksdagen uppmanade genom försvarsutskottets betänkande (1998/99:FöU1) regeringen att vidta ytterligare åtgärder i syfte att skapa bättre förutsättningar för exportframgångar rörande viktiga

försvarsmaterielprojekt, däribland stridsflygplan JAS 39 Gripen. Även Skr. 2004/05:114
Försvarsberedningen har understrukit vikten av aktiva exportstödjande
åtgärder från regeringens sida.

Vad är exportstöd och varför behövs det?

En grundläggande utgångspunkt för statens exportstöd är att exporten godkänts ur exportkontrollsynvinkel av ansvarig myndighet.

I slutbetänkandet av Materieförsörjningsutredningen (SOU 2001:21) konstaterades att exporten av krigsmateriel har en säkerhets- och försvarspolitisk betydelse för Sverige, eftersom den bidrar till att upprätthålla de inhemska företagens kompetens och kapacitet. Exportframgångar bidrar vidare till att den inhemska industrin uppfattas som en intressant partner i internationella samarbeten. Aktiva exportstödjande åtgärder från regering och myndigheter förutsattes för att förbättra förutsättningarna för industrin att marknadsföra och sälja materiel utomlands.

Det finns flera motiv för staten att engagera sig i exportstödjande verksamhet, som de sammanfattningsvis redovisas i propositionen Fortsatt förnyelse av totalförsvaret (prop. 2001/02:10). Således bidrar exporten till att långsiktigt säkerställa en teknologisk och industriell bas för nyutveckling, men också till vidmakthållande och vidareutveckling av befintliga materielsystem. Exporten är också en viktig förutsättning för att stärka den inhemska industrins internationella konkurrenskraft. Det finns även ett värde i att kundbasen för materiel som används i Försvarsmakten breddas, varigenom möjligheter uppstår att dela kostnaderna för vidareutveckling, samordna utbildning och underhåll samt att utbyta erfarenheter om materiels användning.

Beträffande internationaliseringen av den svenska försvarsindustrin, med därmed sammanhängande omstruktureringsåtgärder, är bedömningen att denna kommer att fortsätta. Det finns alltså en betydande överkapacitet främst inom den europeiska försvarsindustrin.

Produkter med dubbla användningsområden

Produkter med dubbla användningsområden är sådana produkter som tillverkas för ett fullt legitimt civilt bruk, men som kan användas militärt för tillverkning av massförstörelsevapen samt krigsmateriel. Det internationella samfundet har under de senaste tre decennierna utvecklat en rad samarbetsformer för att begränsa spridningen av dessa produkter. Främst sker arbete inom exportkontrollregimerna där kontrollistor fastställer vilka produkter som ska vara underställda tillståndsgivning. Ett grundläggande skäl för att denna typ av kontroll behövs är de historiska fakta som visar på att en del länder har utvecklat program för massförstörelsevapen trots att de undertecknat internationella avtal som förbjuder sådan verksamhet. Sättet på vilket dessa länder har inhämtat denna kapacitet är genom att importera civila produkter som sedan kan användas för militära syften. Ett tydligt exempel på en produkt med dubbla användningsområden är exempelvis brandskyddsdräkter som har

ett fullständigt legitimt civilt syfte, men som samtidigt kan användas i ett kemiskt laboratorium vid framställningen av exempelvis nervgas. Historien har visat att de länder som på detta sätt skaffat sig en militär kapacitet genom att använda civila produkter importerat produkterna från exportörländer som inte varit medvetna om att de bidrog till utvecklande av massförstörelsevapen. Ofta sändes samma förfrågan till olika länder. Således kunde ett land neka export – samtidigt som ett annat land tillät export. Behovet av ett utökat samarbete och informationsutbyte mellan producentländer var därför uppenbart. Detta behov lade grunden för skapandet av exportkontrollregimerna.

Att en produkt hamnar på en kontrollista innebär inte automatiskt att export av denna produkt förbjuds, utan är närmast en försiktighetsåtgärd. Behovet av försiktighet har ytterligare understrukits på senare år i ljuset av terroristhotet. Kontrollistorna i de olika regimerna lyfts för EU:s del in i bilagan till EG-förordningen 1334/2000 och utgör grunden för beslut om godkännande (exportlicens) eller avslag (eng. *denial*) av export. Regimerna, liksom EU, använder sig även av en mekanism som möjliggör att produkter utanför listorna kan beläggas med kontroll om exportören eller licensieringsmyndigheterna har vetskap om att produkten kommer att användas för militära syften. Denna mekanism benämns inom den svenska terminologin för generalklausul, men är mer känd under sin engelska benämning ”*catch-all*”. En mycket stor del av arbetet nationellt, regionalt inom det nordiska samarbetet och EU samt slutligen inom regimerna är en omfattande informationsverksamhet både internt och externt (eng. *outreach*) – till industrin och till andra länder som exempelvis håller på att utveckla exportkontrollsystem.

De multilaterala avtalen om nedrustning och ickespridning av massförstörelsevapen, Ottawakonventionen om totalförbud för truppminor och FN:s aktionsplan avseende lätta vapen är grundläggande internationella instrument för att skydda freden och säkerheten i världen. De är viktiga uttryck för statsamfundets arbete för nedrustning och för att förhindra spridning av massförstörelsevapen och okontrollerade flöden av andra vapen. Emellertid krävs att de kompletteras med en strikt och effektiv exportkontroll för att uppnå de uppställda målen. Exportkontrollen är därför ett centralt instrument för stater att fullfölja sina internationella åtaganden på icke-spridningsområdet. EU:s uppförandekod för krigsmaterielexport är ett exempel.

Själva exportkontrollen utövas alltid nationellt. I de multilaterala exportkontrollregimerna och i EU sker emellertid ett omfattande samordnande arbete. Arbetet för att effektivt förhindra spridning måste bedrivas på olika nivåer och i olika internationella fora. Sverige agerar därför aktivt såväl i exportkontrollregimerna som på EU-nivå för att ytterligare stärka exportkontrollen. Det är önskvärt att samtliga EU-länder blir medlemmar i alla exportkontrollregimer eftersom EU-området utgör en hemmamarknad för de allra flesta produkter med dubbel användning. Handeln inom EU är inte export. Däremot utgör utförsel av varor och teknologi till tredje land export. Därmed är alla de 25 EU-länderna beroende av varandras exportkontrollsystem. En effektiv svensk exportkontroll kan undermineras genom en ineffektiv exportkontroll i ett

annat EU-land. Därmed får medlemskapsfrågan i Skr. 2004/05:114 exportkontrollregimerna en extra viktig dimension.

5 Svensk försvarsindustri – struktur och produkter

Svensk försvarsindustri har under senare år, som en del av den internationella omstruktureringen, genomgått stora förändringar. Konsolideringsvågen inom försvarsindustrin startade i USA 1993 och resulterade i att sex stora aktörer skapades. I Europa startade omstruktureringarna något senare och har hittills varit mest omfattande på flygområdet.

Verksamhetsområden

De framträdande verksamhetsområdena inom den svenska försvarsindustrin är i dag

- nätverksbaserade ledningssystem
- flygfarkoster
- stridsfordonssystem
- korträckviddiga bekämpningssystem
- robusta telekommunikationssystem
- sjöstridssystem och
- radarspaningssystem.

Den gemensamma nämnaren är att de produkter som utvecklas håller en hög teknologisk nivå. En rad stora och små företag i Sverige är dessutom verksamma inom andra försvarsindustriområden.

Ägarförhållanden

Parallellt med att försvarsindustrin rationaliseras och konsolideras har de direkta industriella ägarförhållandena för den svenska försvarsindustrin förändrats. Staten har sedan 1997 avyttrat sitt ägande och det internationella ägarinslaget har ökat markant. Företag som Bofors Defence, Land Systems Hägglunds och Kockums är helägda av utländska företag. Saab ägs till cirka en femtedel av det brittiska företaget BAE Systems. Ericsson Microwave Systems och Volvo Aero är i dag de enda två större försvarsindustrier som är helt ägda av svenska industriintressen.

Internationell verksamhet

Samtidigt som det utländska ägandet ökar, investerar svenska företag utomlands. Tretton försvarsindustriföretag i Sverige redovisade 2004 ägande i 42 försvarsindustriföretag i 18 länder.

Det blir också allt vanligare att företag samarbetar med företag i andra länder i syfte att dela utvecklingskostnader, kunna producera i längre serier och effektivare kunna marknadsföra produkter. Företag i Sverige har preferens för bilaterala projekt, eftersom dessa bedöms ge industrin större möjligheter att överleva på en högre systemnivå med åtföljande större lönsamhet. Bilaterala projekt uppfattas också som lättare att genomföra.

6 Försvarspropositionen och svensk krigsmaterielexport

I regeringens försvarsproposition Vårt framtida försvar (prop. 2004/05:5) redovisas den aktuella synen på exportstöd. Efter att ha konstaterat att det grundläggande syftet med att främja export av krigsmateriel även fortsättningsvis är att säkerställa kompetens och materielförsörjning för det svenska försvaret, noteras att industrin ökat sin exportandel av omsättningen till följd av minskade materielbeställningar. Ökningen uppfattas som nödvändig för att industrin skall kunna vidmakthålla och utveckla teknik och kompetens för Försvarmaktens räkning. En harmonisering av svenska och utländska militära krav efterlyses för att nå ökad interoperabilitet och kostnadseffektivitet. Regeringen avser att utveckla ledningen och styrningen av exportstödet genom att ta fram strategier mot bakgrund av företagens långsiktiga planering. Avsikten är också att låta försvarsmyndigheterna bli mer inblandade i det faktiska genomförandet av exportstödet. Inriktningen är att främst koncentrera stödet till vissa utpekade nischområden.

Propositionen pekar också på det förhållandet att det blir allt vanligare att krigsmateriel som inte längre behövs för Försvarmaktens operativa förmåga hyrs ut eller säljs till intresserade kundländer. Den erinrar också om att, som en följd av en minskad svensk insatsorganisation, denna avyttrande verksamhet torde komma att öka ytterligare. Regeringen menar vidare att leasing och försäljning av kvalificerad materiel som inte behövs för den operativa förmågan även bör kunna ske till den inhemska industrin i exportstödande syfte.

7 Krigsmaterielutredningens arbete och betänkande

Uppdraget

I juli 2003 tillsatte regeringen en särskild utredning med uppgift att utreda förutsättningarna för den framtida svenska exportkontrollen av krigsmateriel och ramarna kring den. Utgångspunkten var de förutsättningar som gäller för den svenska utrikes-, försvars- och

säkerhetspolitiken samt Sveriges internationella åtaganden på exportkontrollområdet. Utredningen lämnade sitt betänkande till regeringen den 15 februari 2005 (SOU 2005:9).

Utredarens uppdrag var att kartlägga förändringarna som skett i det internationella samarbetet och utvecklingen inom krigsmaterielindustrin. Utifrån kartläggningen har sedan utredaren granskat de instrument som idag används i den svenska exportkontrollen. Utredaren har sett över gällande författningar och riktlinjer samt lämnat förslag på ändringar. I uppdraget ingick att utredaren särskilt skulle överväga och redovisa bl.a. behovet av att

- ytterligare reglera olika former för tillhandahållande av krigsmateriel
- reglera import av krigsmateriel
- göra en översyn av regeringens riktlinjer
- reglera aktiviteter under begreppen tjänster, tekniskt bistånd och service på krigsmaterielområdet och
- förändra de straffrättsliga bestämmelserna i krigsmateriellagstiftningen.

Utredaren har vidare utvärderat hur delegeringen av besluten till Inspektionen för strategiska produkter fungerat och hur samrådet med inspektionens exportkontrollråd utvecklats.

Betänkandet

I betänkandet konstaterar utredaren att Sverige sedan krigets slut successivt ökat sitt deltagande i europeiska och transatlantiska samarbetsstrukturer. Export samt tillverkning och utveckling av krigsmateriel har blivit samarbetsområden av betydelse. Utredaren anför också att det idag inte finns någon motsättning mellan den militära alliansfriheten och deltagande i dessa strukturer. Mot bakgrund av hotbildsutvecklingen konstateras att ett svenskt materieloberoende varken är nödvändigt eller ekonomiskt möjligt. Istället måste Sverige dela kostnaderna för utveckling och tillverkning med andra länder. Inom EU växer också ett allt närmare exportkontrollsamarbete fram. Bland annat är Sverige redan bundet av den uppförandekod för vapenexport som överenskommit mellan EU-länderna.

Som en konsekvens av de förändringsfaktorer utredaren observerat, föreslås i betänkandet ett antal justeringar i det svenska regelverket, bland annat följande:

- Begreppet 'krigsmateriel' bör bytas ut till 'försvarsmateriel'
- Den svenska krigsmaterielförteckningen bör bytas ut mot EU:s militära lista
- Riktlinjerna för export bör vidareutvecklas och moderniseras
- Vissa näringspolitiska skäl bör läggas till som skäl för att tillåta export
- EU:s uppförandekod bör integreras med de svenska riktlinjerna
- Införsel av krigsmateriel bör i princip göras tillståndspliktig
- Lämnande av tekniskt bistånd i utlandet bör göras tillståndspliktigt

Under första hälften av 2005 avses utredningens betänkande remissbehandlas. Därefter ska regeringen ta ställning till huruvida en proposition ska utarbetas och underställas riksdagen. Skr. 2004/05:114

8 Inspektionen för strategiska produkter

Bakgrund

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) är den myndighet som ansvarar för tillstånds- och utförelsefrågor för såväl krigsmateriel som produkter med dubbla användningsområden. Myndigheten har dock enligt 1 a § lagen (1992:1300) om krigsmateriel och 4 § lagen (200:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden skyldighet, och på eget initiativ, att lämna över ärenden som har principiell betydelse eller annars är av särskild vikt till regeringens prövning. ISP verkar i nära samråd med Utrikesdepartementet och Försvarsdepartementet.

ISP inrättades den 1 februari 1996 och har ansvar för den kontroll som föreskrivs i lagen (1992:1300) om krigsmateriel och tillhörande förordning. Inspektionen övertog därmed ansvaret för merparten av de ärenden som tidigare beslutades av regeringen efter beredning i Krigsmaterielinspektionen (KMI), och den enhet inom Utrikesdepartementet som svarade för strategisk exportkontroll. ISP fick även ansvar för kontroll enligt lagen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, samt tillhörande förordning. ISP har därtill utsetts att vara nationell myndighet inom ramen för FN:s konvention om förbud mot kemiska vapen (CWC).

Kontakter med företagen

ISP har löpande kontakter med de företag som berörs av kontrollverksamheten. När det gäller krigsmateriel skall företagen till ISP kvartalsvis redovisa den marknadsföring som de har bedrivit utomlands. Dessa rapporter ligger till grund för ISP:s återkommande genomgångar med företagen avseende deras exportansträngningar. Förutom att fatta beslut i tillståndsärenden granskar ISP de underrättelser som tillverkare av krigsmateriel är skyldiga att lämna senast fyra veckor innan ett anbud lämnas eller ett avtal ingås om export av, eller annan utlandssamverkan om, krigsmateriel. Slutligen skall de krigsmaterielexporterande företagen rapportera om de leveranser som genomförts med stöd av lämnade tillstånd.

Det finns även ett nära samarbete mellan ISP och företag som tillverkar produkter med dubbla användningsområden. ISP bedriver bl.a. en årligt återkommande seminarieverksamhet för att på så sätt nå ut till företagen. Att lagen om kontroll av export av produkter med dubbla användningsområden är annorlunda utformad än lagen om export av krigsmateriel, påverkar formen för kontakten mellan myndighet och

företag. Det är till exempel inte alltid lätt att identifiera vilka företag som berörs av lagen. Det beror på att produkter med dubbla användningsområden omfattar en rad varugrupper och är svårare att klassificera. Den kontrollista som etablerats i samband med EG-förordningen 1334/2000 ger en vägledning om vilka produkter som bara får exporteras med licens.

Finansiering

ISP finansieras med avgifter som tas ut av de tillverkande företagen. Avgifterna beräknas med utgångspunkt från värdet av fakturerade leveranser av kontrollerade produkter som överstiger 2,5 miljoner kronor per år. Underlaget för avgiftsuttaget omfattar således både leveranser inom Sverige och leveranser till utlandet. Ett direkt samband mellan myndighetens verksamhet och industrins betalningar har undvikits genom att avgifterna inbetalas till staten och inte direkt till myndigheten. Myndighetens löpande verksamhet anslagsfinansieras på sedvanligt sätt och kostnadstäckning uppnås genom utdebitering av industrin årsvis i efterskott, då verksamhetens faktiska kostnad liksom företagets fakturerade leveranser slutgiltigt kan fastställas.

Ärenden

Antalet inkomna ärenden till ISP avseende utförsel uppgick under år 2004 till 1408, varav 366 avsåg produkter med dubbla användningsområden. Motsvarande tal var 1391 resp. 321 för år 2003 och 1406 resp. 279 för år 2002. Den fortsatta minskningen avseende ärenden om utförsel av krigsmateriel förklaras bl.a. med att myndigheten i större utsträckning använder projektlicenser med innehållsmässigt utökad djup och bredd samt längre giltighetstid. Generella licenser har också införts för materiel tillhörande svensk eller utländsk försvarsmakt. Man kan även se en fortsatt ökande trend för licenspliktig utförsel av produkter med dubbla användningsområden.

Inom verksamhetsgrenen kemvapenkonventionen överlämnades 116 industrideklARATIONER till ISP under år 2004 mot 107 år 2003. Motsvarande antal deklARATIONER till konventionens sekretariat *Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW)* i Haag var 41 st, samma antal som för år 2003. Med en industrideklARATION avses information om den verksamhet som bedrivits vid företag eller anläggningar som yrkesmässigt använder sig av, importerar samt exporterar vissa känsligare kemikalier. Under kemvapenkonventionens verifikationsbestämmelser har OPCW år 2004 genomfört två inspektioner av svenska anläggningar.

ISP fortsatte under 2004 sitt rationaliseringsarbete inom licensieringsområdet för att förenkla den administrativa processen för ärenden av rutinkaraktär. Målsättningen för ISP är att utförselärenden av rutinkaraktär skall slutbehandlas i första hand inom en månad och på sikt inom två veckor. Det system för säker elektronisk kommunikation mellan ISP och de krigsmaterielexporterande företagen som togs i bruk under

2003 har vidareutvecklats under år 2004 främst genom att systemet har sammanlänkats med det elektroniska ärendehanteringssystem som redan finns på myndigheten. Många av dessa åtgärder ligger väl i linje med myndighetens strävan att arbeta mot regeringens mål om den så kallade 24-timmarsmyndigheten.

Exportkontrollrådet

Enligt 10 kap. 6 § andra stycket regeringsformen skall regeringen i utrikesärenden av större vikt om möjligt överlägga med Utrikesnämnden före avgörandet. Vissa utförelsärenden som rör krigsmateriel är av sådan art att överläggning med nämnden är påkallad. Det har emellertid bedömts önskvärt att ge även andra enskilda utförelsärenden av principiell vikt en bredare politisk förankring. Riksdagen beslutade därför år 1984 på grundval av prop. 1984/85:82 om ökad insyn och samråd i frågor som rör krigsmaterielexport, att en rådgivande nämnd i krigsmaterielfrågor skulle inrättas. Nämnden ombildades den 1 februari 1996 till Exportkontrollrådet i samband med tillskapandet av Inspektionen för strategiska produkter (ISP). Samtidigt breddades dess sammansättning för att återspegla den bredare sammansättning som Utrikesnämnden idag har. I Exportkontrollrådet är därför samtliga riksdagspartier representerade. Rådet har 10 ledamöter. Möjligheten finns även att diskutera ärenden som rör produkter med dubbla användningsområden. En aktuell lista på rådets ledamöter, liksom sammanträdesdatum och dagordningen från rådets senaste sammanträde finns på ISP:s webbplats (www.isp.se).

Exportkontrollrådet sammanträder på kallelse av ISP:s generaldirektör, som även leder överläggningarna. Generaldirektören ska hålla rådet informerat om inspektionens verksamhet på exportkontrollområdet. Vid rådets sammanträden presenterar ISP samrådsärenden för övervägande. Vidare redovisar Utrikesdepartementet bedömningar av de mottagarländer som är aktuella, och Försvarsdepartementet medverkar med bedömningar avseende ärendenas försvarspolitiska betydelse. En strävan i rådet är att uttolka riktlinjerna, till ytterligare vägledning för ISP.

Ledamöterna ges full insyn i handläggningen av utförelsärenden genom att samtliga utförelsebeslut för exportförsäljning fortlöpande redovisas. Denna procedur säkerställer en parlamentarisk insyn i tillämpningen av lagen (1992:1300) om krigsmateriel och ett medinflytande innan viktigare beslut fattas.

Avsikten med det svenska systemet, som vid en internationell jämförelse är unikt på så sätt att parlamentariker i förväg får tillfälle att diskutera tänkbara exportaffärer, är att skapa en bred förankring av exportkontrollpolitiken och främja kontinuitet i den förda politiken. Till skillnad från vissa andra länder, behandlas ärenden i EKR på ett tidigt stadium innan en konkret affär är aktuell. Eftersom det skulle vara kommersiellt skadligt för exportföretagen om deras avsikter blev kända innan en affär kommit till stånd, är diskussionerna i EKR inte offentliga. Ett annat skäl är att dessa diskussioner dessutom inte utgör några beslut, utan endast rekommendationer till ISP. De bedömningar som görs av

enskilda mottagarländer omfattas dessutom vanligen av Skr. 2004/05:114 utrikessekretessen.

Exportkontrollrådet ersätter inte Utrikesnämnden i sådana ärenden som regeringen enligt regeringsformen skall överlägga med Utrikesnämnden om.

Under år 2004 höll Exportkontrollrådet 9 sammanträden.

Det teknisk-vetenskapliga rådet

För att bistå generaldirektören för Inspektionen för strategiska produkter med beredningen av ärenden som rör klassificering av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden inrättades år 1984 ett särskilt teknisk-vetenskapligt råd med företrädare för institutioner med överblick över teknologins tillämpning på civila respektive militära områden. Under år 2004 hölls 1 sammanträde. Två ledamöter har under året lämnat det teknisk-vetenskapliga rådet, varför två nya ledamöter kommer att utses under den första delen av 2005. En aktuell lista på rådets ledamöter finns på ISP:s webbplats (www.isp.se).

Avdelning III – Internationellt samarbete

9 Samarbetet inom EU med exportkontroll av krigsmateriel

EU:s uppförandekod för vapenexport

EU:s uppförandekod för vapenexport (se bilaga 3.3) antogs i sin nuvarande utformning 1998 och innehåller gemensamma kriterier för export av krigsmateriel som skall tillämpas vid den nationella prövningen av exportansökningar. Till koden hör en förteckning över de produkter som skall kontrolleras i enlighet med koden och en användarhandbok som mer i detalj reglerar hur bl.a. kodens överenskommelser om informationsutbyte och konsultationer ska ske. Koden representerar en minsta gemensam nämnare inom EU på exportkontrollområdet och hindrar inte enskilda medlemsstater från att föra en mer restriktiv politik.

Enligt kodens tillämpningsbestämmelser ska medlemsstaterna utbyta underrättelser om avslag (eng. *denials*), dvs. i huvudfallet avslag på ansökningar om exporttillstånd. Om en annan medlemsstat överväger att bevilja tillstånd för en i huvudsak identisk transaktion skall konsultationer genomföras innan tillstånd kan beviljas. Den konsulterande medlemsstaten skall även meddela den underrättande staten om sitt beslut. Utbytet av underrättelser om avslag och konsultationerna kring underrättelserna gör att exportpolitiken inom EU

blir öppnare och mer enhetlig. Konsultationerna leder till en mer gemensam syn på olika exportdestinationer, och genom att medlemsländerna informerar varandra om de exportaffärer som nekas, minskar risken att exportkontrollen skall undergrävas genom att något annat medlemsland beviljar exporten.

Under år 2004 mottog Sverige 352 underrättelser om avslag från 15 medlemsstater. Sverige lämnade 6 underrättelser om avslag avseende år 2004². Dessa avslag rörde följande länder (inom parentes anges det kriterium som åberopades för respektive avslag och land): I två fall rörande Iran (kriterium 5 – den nationella säkerheten för medlemsstaterna såväl som för vänligt sinnade och allierade länder), Taiwan (kriterium 4 – bevarande av regional fred, säkerhet och stabilitet), i två fall rörande Kina (kriterium 1 – medlemsstaternas åtaganden att upprätthålla vapenembargon och kriterium 4) samt Serbien och Montenegro (kriterium 3 – den interna situationen i mottagarlandet).

Det faktum att export till ett visst mottagarland nekats i ett fall innebär inte att landet inte kan komma i fråga för svensk export. Den svenska exportkontrollen tillämpar inte ett system med landlistor, dvs. fasta listor över godkända respektive icke godkända mottagarländer. Varje enskild utförelsansökan prövas individuellt från fall till fall mot de riktlinjer som regeringen fastställt för krigsmaterielexporten.

Arbetet inom COARM

I rådsarbetsgruppen COARM (*Council Working Party on Conventional Arms Exports*) diskuterar EU:s medlemsstater regelbundet uppförandekodens tillämpning, utbyter information om synen på exportdestinationer och utarbetar gemensamma riktlinjer för medlemsstaternas nationella regelsystem för exportkontroll. En redogörelse för detta arbete, överenskommelser som har träffats och statistik över medlemsstaternas export av krigsmateriel, publiceras i en årlig rapport.

I enlighet med tillämpningsbestämmelse 8 i EU:s uppförandekod om vapenexport lämnar varje medlemsland en årlig rapport över dess vapenexport och tillämpning av uppförandekoden till sina EU-partners. Dessa rapporter diskuteras på ett årligt möte där också kodens genomförande diskuteras och förbättringsbehov identifieras. Rapporterna sammanställs sedan i en gemensam årlig EU-rapport. Denna visar att uppförandekoden, som baseras på en politisk överenskommelse och inte utgör lag, har lett till viktiga förändringar i medlemsstaternas nationella regelverk såväl som i ländernas policy.

Den sjätte årliga rapporten avseende arbetet enligt koden godkändes och offentliggjordes av rådet den 21 december 2004 (EGT 2004/C 316/01). I rapporten redovisas vilka beslut som tagits inom rådsarbetsgruppen COARM.

Under året har omfattande arbete gjorts för att – för första gången sedan kodens antagande 1998 – uppdatera och modernisera texten.

² De löpande kontakterna med industrin gör att antalet svenska underrättelser blir förhållandevis litet.

Sverige deltog aktivt i detta arbete. Förslaget till ny text innehåller en rad förtydliganden och, i vissa fall, skärpningar av särskilt tillämpningsbestämmelserna. Till exempel föreslås att koden ska förklaras tillämplig på alla typer av överföringar av krigsmateriel, alltså även om överföringarna sker i form av licensavtal, transit eller i form av dokument eller t.ex. ritningar som skickas över Internet. Vad gäller själva kriterierna finns bland annat förslag till införande av ny text gällande hänsynstagande till ett mottagarlands respekt för internationell humanitär rätt. Förhoppningen är att den nya texten ska kunna antas under första delen av 2005.

I enlighet med målsättningen att uppnå en ökad och tydlig samstämmighet mellan olika politikområden, verkar Sverige också aktivt för att nå en gemensam syn bland medlemsländerna gällande tolkningen av uppförandekodens kriterier. Som ett första steg har Sverige tillsammans med Storbritannien tagit initiativ till ett arbete rörande tillämpningen av kodens kriterium 8, det s.k. utvecklingskriteriet. Liksom vid arbetet med användarhandboken deltar Sverige här i den grupp som skall utarbeta förslag till en metod för bedömningar enligt utvecklingskriteriet. Detta arbete kommer att fortsätta under 2005.

Under 2004 beslöt medlemsländerna att systematisera den verksamhet som innebär aktivt uppsökande av länder utanför EU för att inleda och upprätthålla samtal om exportkontrollpolitik (s.k. *outreach*-verksamhet). Syftet är att, med utgångspunkt i EU:s uppförandekod, uppmuntra andra länder att utveckla liknande system för exportkontroll. En systematisering av denna verksamhet innebär att man har identifierat vilka länder som är aktuella för besök och seminarier, kontaktat dessa samt upprättat en databas över det arbete som görs – både gemensamt av flera EU-länder och bilateralt mellan ett EU-land och ett annat land utanför EU. Avsikten är att verksamheten ska bli mer effektiv och att EU ska kunna ge ett enhetligt budskap om exportkontroll och de värderingar som styr det gemensamma EU-arbetet. EU:s ordförandeland och ett antal medlemsländer har också under året organiserat ett antal gemensamma seminarier med grannländer och kandidatländer.

Som prioriteringar för arbetet i COARM under 2005 har bl.a. följande identifierats:

- Fortsatt strävan mot harmonisering av de nationella rapporterna för att få fram klarare och tydligare översiktstabeller
- Uppföljning av genomförandet av den gemensamma ståndpunkten om vapenförmedling
- Undersöka möjligheterna till samarbete med kontroller av slutanvändare av krigsmateriel exporterad av EU:s medlemsländer
- Vidareutveckling av gemensamma metodologier för tillämpningen av kriterierna i uppförandekoden
- Fortgående insatser för att främja uppförandekodens principer och kriterier i tredje länder.

Samarbete om försvarsindustriella frågor

Inom EU finns sedan 1995 en ad hoc-arbetsgrupp, *Working Party on a European Armaments Policy* (POLARM), som har till uppgift att

analysera alternativen för en europeisk försvarsindustripolitik och föreslå fortsatta åtgärder inom ramen för gemenskapsrätten eller EU:s regelverk. Under år 2004 hade gruppen få möten, till följd av att medlemsländerna föredragit att avvakta det inledande arbetet i den nyetablerade europeiska försvarsmaterielbyrån.

Under 2004 beslutade rådet inom EU att inrätta en europeisk försvarsbyrå, Europeiska försvarsmaterielbyrån (*The European Defence Agency, EDA*). Syftet med byrån är bl.a. att utveckla försvarskapacitet på området krishantering, främja och stärka det europeiska försvarsmaterielsamarbetet, stärka den försvarsindustriella och tekniska basen i Europa och skapa en konkurrenskraftig europeisk försvarsmaterielmarknad. Inrättandet av byrån skall även bidra till genomförandet av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP), med fokus på den europeiska säkerhets- och försvarspolitikerna (ESFP). Tanken är att försvarsbyrån även skall etablera relationer och samverka med, alternativt på sikt inkorporera, grupperingarna/organisationerna LoI, OCCAR och WEAG/WEAO.

10 Internationell rapportering om vapenöverföringar

Förenta nationernas generalförsamling antog i december 1991 en resolution som anmodar medlemsländerna att till ett register årligen redovisa såväl sin import som sin export av tyngre konventionella vapen. Handeln med följande sju vapenkategorier rapporteras: stridsvagnar, pansrade stridsfordon, grovt artilleri, stridsflygplan, attackhelikoptrar, stridsfartyg och robotar/robotlavetter. I samråd med försvarets myndigheter och Inspektionen för strategiska produkter (ISP) sammanställer Utrikesdepartementet aktuella uppgifter som i enlighet med den ovannämnda resolutionen överlämnas till FN.

För FN-registrets tolfte år, 2003, hade vid slutet av februari 2005, 114 av FN:s 191 medlemsländer rapporterat. Genom att rapporter föreligger från alla större exportörer utom Nordkorea och alla större importörer utom några länder i Mellanöstern, beräknas drygt 90% av den legala världshandeln med angivna vapen omfattas av registret. Sveriges andel i världshandeln med aktuella tyngre vapensystem är fortsatt begränsad.

För år 2003, som är det senaste rapportåret, redovisade Sverige export av ett Stridsfordon CV9030 till Finland, 60 Stridsfordon CV9030 till Schweiz, 22 Bandvagn 206S till Tyskland, sex 120 mm granatkastare till Estland, sex 120 mm granatkastare till Lettland och två Ubåt Sjöormen till Singapore. Vidare rapporterades export av Robot 70 till Australien och Robot 15 till Finland. På importsidan rapporterade Sverige ingen införsel i någon av de sju vapenkategorierna. Rapporten för år 2004 kommer att sammanställas när statistiken är färdigbehandlad under april månad 2005.

Som ett led i Sveriges strävan efter ökad öppenhet internationellt har sedan 1990 regeringens redogörelse till riksdagen över krigsmaterielexporten överlämnats till FN i engelsk översättning. Sedan

1996 finns uppgifter lämnade till FN-registret tillgängliga på FN:s webbplats (www.un.org). Skr. 2004/05:114

Wassenaararrangemangets (se avsnitt 17 i denna skrivelse) rapporteringsmekanism avseende krigsmateriel följer i stort de sju kategorier som rapporteras till FN-registret. Vissa kategorier har emellertid förfinats genom införande av undergrupper.

De 33 medlemsstaterna har enats om att två gånger årligen rapportera enligt en överenskommen praxis och att ytterligare information då kan inkluderas på frivillig basis. Denna överenskommelse syftar till att göra det möjligt för medlemsstaterna att på ett tidigt stadium uppmärksamma destabiliserande ansamlingar av vapen. Även export av produkter och teknik med dubbla användningsområden inrapporteras till Wassenaararrangemanget två gånger årligen.

Samarbete med FN-sekretariatet

Sverige verkar aktivt för ökad rapportering till FN:s vapenregister och tog under 2002 initiativ för samverkan med FN-sekretariatet på detta område. Samarbetet med FN-sekretariatet har under året resulterat i att Sverige i maj 2004 bidrog till genomförandet av ett regionalt seminarium anordnat i Nairobi av FN-sekretariatet i syfte att främja rapportering till registret och att visa hur exportkontroll kan tjäna som verktyg för icke-spridning och konfliktförebyggande, inte minst vad gäller lätta vapen. Deltagare var 11 länder i regionen som omfattar Afrikas Horn och De stora sjöarna. Planer finns på fortsatt svenskt stöd till FN:s seminarieverksamhet i Afrika och Asien för att främja exportkontroll och öppen rapportering till FN om vapenöverföringar. Genom ISP deltog Sverige i ett regionalt seminarium i Nicaraguas huvudstad Managua om exportkontrollens roll i bekämpningen av okontrollerad spridning av lätta vapen.

11 Aktuella frågor om internationella vapenembargon

Vad är ett vapenembargo och när används det?

Ibland gör händelseutvecklingen i ett land eller en region att det är nödvändigt för det internationella samfundet att vidta åtgärder för att visa att en eller flera regeringars handlingar är oacceptabla. En åtgärd som kan vidtas är att besluta om ett embargo gentemot ett land. Ett embargo innebär att ett antal länder överenskommer att inte tillåta t.ex. handel med ett visst land. Ett embargo är till sin natur en tillfällig, extraordinär åtgärd och kan vara mer eller mindre omfattande. Vid ett vapenembargo beslutar ett eller flera länder att inte tillåta export av vapen till ett visst mottagarland. Embargot kan omfatta alla typer av krigsmateriel eller bara vissa kategorier. Andra undantag kan också finnas i embargotexten. Med

jämna mellanrum omprövas om embargot ska fortsätta gälla, om villkoren ska ändras eller om embargot helt ska hävas. En rad olika faktorer avgör vilket beslut som fattas, bland annat en analys av om de skäl som låg till grund för embargots införande fortfarande föreligger.

Syftet med ett embargo är vanligtvis dels att sända en tydlig politisk signal till en regim för att visa omvärldens syn på en händelseutveckling som regimen ansvarar för, dels att söka påverka och uppnå vissa mål i det berörda landets politik. Instrumentet tillgrips som regel först när övriga internationella politiska påtryckningar misslyckats. Ett embargo bör till sitt innehåll vara klart definierat och tillfälligt till sin karaktär. Syftet är alltså inte att varaktigt och på längre sikt reglera exporten av krigsmateriel till ett visst land. Att ett embargo hävs innebär heller inte att vapenexport blir tillåten till det aktuella landet. Varje exportlands nationella lagar och regler styr vilka villkor som ska gälla för att bevilja export.

Ett beslut av FN:s säkerhetsråd, av EU eller av OSSE (Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa) om vapenembargo utgör ett ovillkorligt hinder mot svensk export enligt de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport. EU:s medlemsstater iakttar också fullt ut sådana bindande politiska beslut om vapenembargon.

Inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken i EU beslutas med enhällighet om vissa vapenembargon som går utöver vad FN:s säkerhetsråd har beslutat. Dessa är ett utslag av medlemsstaternas vilja att reagera gemensamt i olika säkerhetspolitiska frågeställningar. Ett vapenembargo beslutat av EU genomförs genom tillämpning av respektive medlemsstats nationella exportkontrollregelverk.

Även inom ramen för det mellanstatliga samarbetet i OSSE fattas emellanåt beslut om embargon som genomförs i respektive medlemsstat.

Aktuella frågor om vapenembargon under 2004

Under 2004 var Sverige bundet av vapenembargon mot 15 länder. EU hade embargon mot 10 olika länder (ofta utfärdar flera organisationer embargon mot samma länder). En sammanställning av de internationella embargon som varit i kraft under år 2004 redovisas i skrivelsens bilaga 5.

Inom EU fattades under året beslut om att häva vapenembargot mot Libyen. Beslutet fattades sedan man konstaterat att de förhållanden som föranlett införande av embargot 1986 inte längre föreligger.

Långtgående diskussioner har också hållits under året om EU:s vapenembargo mot Kina. Detta embargo överenskomms mot bakgrund av händelserna på Himmelska Fridens Torg 1989. Till sin natur är embargot inte heltäckande. Dess ordalydelse tillåter export av en rad kategorier av krigsmateriel. Sverige har dock valt att tillämpa embargot strikt och har inte tillåtit någon krigsmaterielexport överhuvudtaget till Kina. I december 2004 enades EU-länderna om ett uttalande där man förklarar sig arbeta för ett hävande av embargot under 2005, men att ett hävande inte ska leda till en ökning av vapenexporten till Kina, vare sig kvalitativt eller kvantitativt. I uttalandet understryks också vikten av EU:s uppförandekod för vapenexport och särskilt de kriterier som gäller mänskliga rättigheter och stabilitet och säkerhet i regionen. Omfattande

arbete, där Sverige deltagit aktivt, har pågått under året för att stärka tillämpningen av uppförandekoden och nå överenskommelse om särskilt informationsutbyte mellan EU-länderna i händelse ett embargo hävs. Avsikten är att de nya reglerna ska antas innan ett beslut om hävande av vapenembargot mot Kina fattas.

12 Arbetet mot spridning av små och lätta vapen

Begreppet små och lätta vapen omfattar i princip handeldvapen och andra vapen som är avsedda att bäras och användas av en eller ett par personer, men någon enhetlig definition har ännu inte fastställts.

I olika internationella fora pågår ett arbete för att förebygga och bekämpa destabiliserande anhopningar och okontrollerad spridning av små och lätta vapen. Sverige fäster stor vikt vid detta arbete och deltar aktivt i dessa ansträngningar. Sverige verkar bl.a. för att varje land skall inrätta och genomföra en ansvarsfull exportpolitik med heltäckande lagar och regler. Målet är effektiva kontrollsystem med väl fungerande administrationer som kan kontrollera tillverkare, köpare, säljare, agenter och mellanhänder på området. I samarbete med FN-sekretariatet bidrog Sverige till genomförandet av ett regionalt seminarium i Nairobi i maj 2004 för 11 länder på Afrikas horn och kring De stora sjöarna. Ett av seminariets syften var att visa de deltagande länderna hur man genom en effektiv exportkontroll kan förhindra en okontrollerad spridning av små och lätta vapen.

Uppföljning av FN:s konferens om lätta vapen

FN:s arbete med små och lätta vapen syftar bl.a. till att öka medvetenheten om den destabiliserande verkan som dessa har i konfliktregioner. Ickespridning av dessa vapen är också angeläget för att bekämpa gränsöverskridande brottslighet och terrorism. Vid 2001 års FN-konferens om illegal handel med lätta vapen antogs ett handlingsprogram som innehåller bl.a. vissa grundläggande regler om kontroll av tillverkning och handel med lätta vapen. Handlingsprogrammet skall bli föremål för en översyn 2006. Under 2004 inleddes förhandlingar i FN för att åstadkomma ett internationellt instrument för märkning och spårning av lätta vapen. Förhandlingarna väntas vara avslutade under 2005.

Sexnationsinitiativet – *Letter of Intent* (LoI)

De sex stora försvarsindustrinationerna i Europa, Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland undertecknade i juli 2000 det hittills viktigaste försvarsindustriella samarbetsavtalet på regeringsnivå, det s.k. *Framework Agreement*. Avtalet framförhandlades som en följd av den avsiktsförklaring ländernas försvarsministrar ingick i juli 1998, sexstatsinitiativet, *Letter of Intent* (LoI). Avtalet syftar till att underlätta rationalisering, omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin – och berör i allt väsentligt utbudssidan, dvs. de levererande staterna. I sex arbetsgrupper har därefter arbete bedrivits med att omsätta ramavtalets principer i praktik och verklighet. Verksamhetsfälten har berört leveranssäkerhet, exportkontroll, säkerhetsskydd, försvarsrelaterad forskning och teknologi, behandling av teknisk information, harmonisering av militära krav samt skydd av kommersiellt känslig information.

Under 2004 fortsatte arbetet i fyra av sex aktuella arbetsgrupper, med kontinuerliga avrapporteringar till den internationella exekutivkommitté som funnits sedan 1998. På exportkontrollsidan har under året ett underavtal till ramavtalet undertecknats. Underavtalet preciserar närmare de bestämmelser om procedurer och konsultationer som återfinns i ramavtalets exportkontrollavsnitt. En arbetsgrupp har vidare studerat ett antal frågor med direkt relevans för exportkontroll, såsom hur man kontrollerar immateriella överföringar, hur man kan ensa utseendet så långt möjligt beträffande de allmänna projektlicenser som skall utfärdas inom sexstatszonen, mätandet av effektivitetsfördelarna med licenserna samt hur rapporteringen till de nationella parlamenten lämpligast kan ske.

Vidare har man diskuterat hur man kan modernisera och strömlinjeforma den praktiska exportkontrollhanteringen på nationell bas, varvid man bedrivit jämförande studier mellan ländernas kontroll- och licensieringssystem. Arbetsgruppen har även under året, på uppdrag av exekutivkommittén, studerat förutsättningarna för ett friare flöde av krigsmaterielprodukter mellan de sex, för att detta i ett senare skede skulle kunna innesluta samtliga EU-länder. Studierna fortsätter under 2005.

Western European Armaments Group (WEAG)

Medlemsländerna i WEAG utgörs av samtliga europeiska NATO-allierade, utom Island, liksom samtliga EU-medlemmar utom Irland. Organisationen har sitt ursprung i NATO-initiativet IEPG från 1970-talet och är sedan 1991 kopplad till Western European Union, WEU. WEAG arbetar organiserat i ett antal paneler med att identifiera samarbetsprojekt på materielområdet, harmonisera militära krav, stärka den europeiska

Western European Armaments Organisation (WEAO)

Organisationen skapades 1996 och var tänkt att på sikt omvandlas till ett europeiskt materielverk. Organisationen har i huvudsak hittills ägnat sig åt att, på uppdrag av WEAG, upphandla och övervaka olika forsknings- och utvecklingsuppdrag.

Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement (OCCAR)

Organisationen, ett embryo till ett europeiskt materielverk, sattes upp efter ett franskt-tyskt initiativ 1996 och kan sägas vara det första instrumentet för att söka åstadkomma en effektiv upphandling i samband med multinationella materielprojekt. OCCAR har sedan 2001 rätt att sköta upphandlingar och teckna kontrakt rörande projekt som omfattar två eller fler medlemsstater.

Nordiskt krigsmaterielsamarbete

I propositionen Fortsatt förnyelse av totalförsvaret (prop 2001/02:10), underställde regeringen riksdagens godkännande ett den 9 juni 2001 undertecknat generellt avtal mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige om stöd för industrisamarbete på försvarsmaterielområdet. Avtalet, som på exportkontrollsidan i väsentliga delar är modellerat efter ramavtalet mellan LoI-staterna, innebär en bekräftelse på den sedan ett antal år pågående försvarsindustriella förändringsprocessen i Norden. Som ett första annex till det generella avtalet lades försvarsindustri-samarbetet inom det nordiska ammunitionsföretaget NAMMO AS, som bildades 1998, med delar från Raufoss ASA i Norge, Patria Oy i Finland och dåvarande Celsius AB i Sverige. Riksdagen godkände den 11 december 2001 det generella avtalet (rskr. 2001/02:104). Avtalet ratificerades av länderna under 2002 och trädde därmed i kraft den 24 november 2002.

Under 2004 har den arbetsgrupp som finns mellan länderna förhandlat om nya annex till avtalet och länderna har enats om lydelsen av två ytterligare annex avseende dels Land Systems Hägglunds AB, bestående av företagen Patria Hägglunds Oy, Finland och Land Systems Hägglunds AB och HB Utveckling AB, Sverige, dels PD Aerotech, bestående av Danish Aerotech, Danmark och Patria Aviation OY, Finland samt Patria Ostermans Aero AB och Patria Heli-Support AB, Sverige.

Här kan också erinras om ett närliggande nordiskt samarbete mellan försvarsmyndigheterna på försvarsmaterielsidan, benämnt NORDAC (*Nordic Armament Co-operation*). Samarbetet inom NORDAC härrör från ett ramavtal mellan länderna från 1994, omarbetat och fastställt

2000, och omfattar ett drygt sextiotal internordiska samarbetsprojekt sedan starten. Syftet med samarbetet är i huvudsak att dels genom samarbete uppnå ekonomiska tekniska och industriella fördelar inom försvarsmaterielområdet för de fyra länderna, dels utnyttja ländernas försvarsindustriella resurser på ett effektivt sätt samt verka för att samarbetet ökar mellan ländernas försvarsindustrier. Samarbetet tar sikte såväl på bilaterala som multilaterala projekt och är öppet även för deltagande av industrier och myndigheter från andra länder. En kontinuerlig avstämning sker mot det arbete som bedrivs i WEAG, Panel 1.

Beträffande inter-nordiska bolag och den fortsatt tilltagande integrationen av den överetablerade europeiska försvarsindustrin, kan noteras att under 2003, det svensk-finska gemensamägda krut- och sprängämnesföretaget Nexplo Industries AB avyttrats till en fransk köpare, SNPE Matériaux Energétiques, varefter de nordiska moderbolagen Saab AB och Patria Industries, tillsammans med den franska köparen, bildat ett nytt moderbolag, benämnt Eurengo, med de vidhängande dotterbolagen Eurengo France, Nexplo, Nexplo Bofors och Nexplo Vihtavuori. Under 2004 har förhandlingar förts mellan företrädare för de franska, finska och svenska regeringarna om principerna för ett avtal rörande leveranssäkerhet och exportkontroll avseende Eurengos produkter. Den svenska andelen av Eurengo uppgår till knappt 20%.

14 Internationell handel med vapen

I sin årsbok och i en särskild databas, som regeringen bidrar ekonomiskt till, sammanställer SIPRI viss statistik över överföringar av vapen i världen. Statistiken är baserad på trendindikatorvärden och avser överföringar av tyngre konventionella vapen. Enligt senast tillgängliga uppgifter från *SIPRI Arms Transfers database* ökade överföringarna av tyngre konventionella vapen under år 2004, från 17 178 miljoner USD år 2003 till 19 162 miljoner USD år 2004.

I den lista som SIPRI årligen publicerar över exportländer avseende tyngre konventionella vapen (flygplan, krigsfartyg, artilleri, pansarfordon, missiler samt målsöknings- och radarsystem) ligger Sverige för perioden 2000-2004 på 9:e plats med 1,53% av världens totala export, som för denna period uppgick till 84 490 miljoner USD. Största exportland är Ryssland, som under samma period svarade för 31,9% av den totala exporten, närmast följt av USA (30,7%), Frankrike (7,5%), Tyskland (5,8%) och Storbritannien (5,3%).

Ledande importörer av tyngre konventionella vapen var under perioden 2000-2004 Kina med 13,8% av den totala importen, närmast följt av Indien (10,1%), Grekland (6,2%), UK (4,0%) och Turkiet (3,9%). Sverige intog en 53:e plats för motsvarande period med 0,3% av världens totala import av tyngre konventionella vapen. För ytterligare information se *SIPRI Arms Transfers database* på webbplatsen www.sipri.se.

15 Korruption inom internationell handel med vapen

Skr. 2004/05:114

Sverige har under snart sex år haft ett nära samarbete med den brittiska avdelningen av den internationella anti-korruptionsorganisationen Transparency International (TI). Syftet med samarbetsprojektet är att bekämpa korruption inom vapenhandeln.

Arbetsmetoden har varit att på ett nytt sätt samla representanter för statsförvaltningen, den militära sektorn, försvarsindustrin samt den akademiska världen för att föra en öppen och konstruktiv dialog. Därför har en rad möten och seminarier hållits i Sverige och Storbritannien under projektets inledande år. Deltagarna i dessa möten har representerat såväl producent- som konsumentländer på olika ekonomisk utvecklingsnivå.

Mötena har givit en god grundval på vilken ett åtgärdsprogram har kunnat formuleras. Projektets styrgrupp tog vid sitt första möte i Stockholm i februari 2002 viktiga steg för att konkretisera några av dessa åtgärder. De två huvudprioriteringar som valts är introduktionen av TI:s koncept *Integrity Pact* i den internationella vapenhandeln. Grundprincipen i detta koncept är att ett avtal upprättas mellan köpare och anbudsgivare där garantier lämnas att inga mutor eller otillbörliga förmåner skall utkrävas eller ges. En annan prioritering är att sammanföra de många etikprogram som används av industrin till en gemensam modell.

Arbetet under 2004

Under 2004 har projektet genomgått en fundamental vitalisering. De ekonomiska och administrativa problem som försvårat utvecklingen av projektets åtgärdsprogram de senaste åren löstes sent i december 2003. Därigenom har ny personal i TI-UK kunnat arbeta intensivt under 2004 med att sprida projektets två huvudidéer till industrin och intresserade regeringar. En föresats för deras arbete har varit att utveckla idéerna från projektets första år och att få dem att fungera i praktiken. De resultat som hittills identifierats är mycket lovande. Kontakterna med industrin visar på ett stort intresse för denna fråga. Projektarbetarna stod även i december 2004 beredda att inleda arbetet med en första konkret internationell antikorrupsionspakt för vapenhandeln (*Defence Integrity Pact*).

Vidare fortsatte projektets internationella informationskampanj med att företrädare för TI-UK tillsammans med svenska representanter medverkade vid en större konferens om exportkontroll i London i november. Representanter för projektet har även deltagit i andra seminarier om exportkontroll. Från svensk sida avses frågan om korruption drivas vidare bl.a. inom EU och relevanta exportkontrollfora. En fortsatt diskussion mellan UD och andra intresserade departement förutses också.

Exportkontrollregimerna och EU

Arbetet inom EU på området exportkontroll av produkter med dubbla användningsområdet är nära förbundet med det internationella arbete som utförs inom exportkontrollregimerna. I Bryssel sker samordningen närmast i rådsarbetsgrupperna CONOP (*Council Working Party on Non-proliferation*) som handhar icke-spridningsfrågor generellt samt WPDU (*Working Party on Dual-use Goods*) som hanterar uppdateringen av den kontrollista som faller under EG-förordning 1334/2000.

Årets arbete med kontrollistorna

De förändringar som görs i regimernas kontrollistor under året lyfts in i EG-förordningens bilaga och görs på så sätt juridiskt bindande för EU:s medlemsstater. Ändringar i regimlistorna 2003 antogs av EU i augusti 2004, något försenat på grund av utvidgningen. Antagandet av de förändringar som gjordes under 2004 kan i sin tur komma att bli försenat då en del nya EU-medlemmar fortfarande saknar medlemskap i MTCR och WA (för mer information om MTCR och WA, se avsnitt 17). Förhoppningsvis kommer denna fråga att lösas i början av 2005.

I förordningens artonde artikel anges även riktlinjerna för den arbetsgrupp som sammankallas av Kommissionen. Denna grupp skall främst ägna sig åt tolkningsfrågor i relation till EG-förordningen, men har inte sammanträtt under 2004.

Projektet om ömsesidig översyn (*peer review*)

Den 1 maj 2004 utvidgades unionen med tio nya medlemsstater. Då EG-förordningen (1334/2000) är juridiskt bindande för alla EU:s medlemsstater fanns ett starkt intresse att bistå de nya medlemmarna med implementeringen av förordningen. Vidare föreskriver EU:s strategi mot spridning av massförstörelsevapen vissa åtgärder för att stärka exportkontrollen inom unionen. Däribland en ömsesidig översyn av den nationella exportkontrollsystemen med fokus på kandidatländernas system (*peer review*). Denna översyn genomfördes under våren 2004 inom ramen för den rådsarbetsgrupp som behandlar EG-förordningen.

Översynen företogs genom gruppvisa besök i de 25 länderna. I varje grupp ingick två EU-medlemmar och ett kandidatland. Vid besöken granskades den nationella tillämpningen av EG-förordning 1334/2000 och möjligheten för eventuella förbättringar. Arbetet resulterade i ett fyrtiotal rapporter som sedan sammanställdes till en slutrapport för översynen samt en handlingsplan för att stärka exportkontrollen.

Sverige ingick i två av grupperna tillsammans med Estland och Nederländerna respektive Danmark och Litauen Sverige koordinerade

arbetet i den sistnämnda gruppen och stod också värd för ett gemensamt möte i Stockholm. Den ömsesidiga översynen har framförallt resulterat i ett utökat och förstärkt europeiskt nätverk på exportkontrollområdet, men har även bidragit till ökad förståelse och kunskap mellan EU:s medlemmar före utvidgningen.

EU-samordning inom regimerna

EU-arbetet avseende exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden har en politisk dimension. Ett gemensamt agerande från EU-ländernas sida i de olika regimerna har blivit allt vanligare de senaste åren och är nu en central del av arbetet i Bryssel och vid olika möten i regimerna. Den fråga som dominerat EU-samarbetet i regimerna under 2004 har varit medlemskapsfrågan.

Sverige har under lång tid aktivt verkat för medlemskap för alla EU-medlemmar i regimerna. Huvudskälen är önskvärheten av en principiell positiv inställning till regimerna som öppna fora både för att stärka exportkontrollen inom EU och för att underlätta arbetet där och i regimerna. Genom beslut i NSG och AG 2004 är nu samtliga EU-länder medlemmar i dessa regimer. Trots intensiva ansträngningar från EU:s sida har vissa av EU:s nya medlemsländer ännu inte upptagits som medlemmar i MTCR och WA.

Ett syfte – flera grupper

Frågan om exportkontroll behandlas i en rad olika grupper inom EU-samarbetet. På krigsmaterielområdet behandlas ämnet inom rådsarbetsgruppen COARM. Exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden tas upp inom CONOP. I denna grupp samordnas EU:s gemensamma agerande i politiska frågor inom exportkontrollregimerna. De konventionella vapenfrågor som behandlas i Wassenaararrangemanget diskuteras även i COARM. Rådsarbetsgruppen för EG-förordning 1334/2000 behandlar listförändringar i relation till alla regimer. Sverige har även under 2004 tillsammans med andra medlemsländer inom EU drivit frågan om ett förenklat system för att behandla exportkontrollfrågor i Bryssel. Ett av förslagen är upprättandet av en gemensam politisk och teknisk arbetsgrupp för exportkontroll. Önskvärheten härav har ytterligare understrukits under samordningen av EU-ståndpunkter inom EU gällande medlemskapsfrågan i regimerna.

EU:s strategi mot spridning av massförstörelsevapen

Sverige tog i mars 2003 initiativ till en diskussion inom EU om hur unionens gemensamma politik avseende massförstörelsevapen kunde utvecklas och förstärkas. Initiativet resulterade i grundläggande principer för en strategi och handlingsplan som antogs av EU:s stats- och regeringschefer vid Europeiska rådets möte i Thessaloniki i juni 2003. En vidareutvecklad och mer utförlig strategi antogs av EU:s stats- och

regeringschefer vid Europeiska rådets möte i Bryssel i december samma år. Skr. 2004/05:114

I strategin fastslås bl.a. EU:s stöd för en stark nationell samt internationellt samordnad exportkontroll. Arbetet ska inriktas på att understryka EU:s roll som en ledande samarbetspartner i de multilaterala exportkontrollregimerna och att stödja EU:s tillträdande medlemsländers ansökningar om medlemskap i dessa regimer. Handlingsplanen innefattar en serie konkreta åtgärder på exportkontrollområdet. Dessa handlar om att på olika sätt stärka exportkontrollen i det utvidgade Europa, att bistå tredje land med tekniskt stöd på exportkontrollområdet samt att verka för ett förstärkt informationsutbyte om spridningsrisker i exportkontrollregimerna.

17 Samarbetet inom de multilaterala exportkontrollregimerna

Vad är massförstörelsevapen?

Alltsedan senare delen av 1980-talet har frågan om icke-spridning av massförstörelsevapen stått högt på den internationella dagordningen. Skälen härtill är framför allt att vissa länder i instabila regioner söker få tillgång till massförstörelsevapen samt indikationer på ett ökat intresse från icke-statliga aktörer att anskaffa massförstörelsevapen. Efter dåden i USA den 11 september 2001 har terroristhotet stått i särskild fokus.

Med massförstörelsevapen avses kärnvapen samt kemiska och biologiska stridsmedel. Därutöver inkluderas vissa vapenbärare, som ballistiska missiler med lång räckvidd och kryssningsmissiler, i arbetet för att hindra spridningen av massförstörelsevapen. Begreppet icke-spridning avser de multilaterala åtgärder som vidtas för att stävja spridningen av massförstörelsevapen. Dessa åtgärder har framförallt tagit sig uttryck i dels ett antal internationella avtal och dels ett antal mer informella s.k. exportkontrollregimer.

Internationella avtal

Avseende de internationella avtalen kan särskilt nämnas 1968 års fördrag om förhindrande av spridning av kärnvapen (NPT), 1972 års konvention om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt deras förstöring (BTWC) samt 1993 års konvention om förbud mot utveckling, produktion, lagring och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring (CWC). Sverige är part i alla tre konventionerna (jfr SÖ 1970:12; SÖ 1976:18 samt SÖ 1993:28).

Genom NPT förpliktar sig icke-kärnvapenstaterna att inte ta emot eller tillverka kärnvapen, samtidigt som de fem kärnvapenmakterna åtar sig att nedrusta. Vidare åtar sig parterna under fördragets artikel III att inte

överföra atområbränsle eller särskilt klyvbart material, eller utrustning eller materiel som särskilt konstruerats för tillverkning av särskilt klyvbart material, till någon icke-kärnvapenstat med mindre än att materialet eller utrustningen står under det internationella atomenergiorganets (IAEA) kontroll.

I enlighet med artikel III i BTWC åtar sig parterna bl.a. att varken direkt eller indirekt överföra utrustning som kan användas för produktion av biologiska stridsmedel.

Likaledes föreskriver artikel I i CWC att parterna inte direkt eller indirekt skall överföra kemiska stridsmedel till någon annan stat.

De multilaterala exportkontrollregimerna

Även om de internationella avtalens primära syfte är att förhindra spridning av massförstörelsevapen och nedrusta så innehåller alla tre också bestämmelser om att parterna skall främja handel för fredliga ändamål. Detta bottnar i att en betydande del av de aktuella produkterna och teknologierna har dubbla användningsområden, dvs. de utgör produkter som kan användas för både civila och militära ändamål.

För att underlätta det internationella samarbetet för icke-spridning av massförstörelsevapen har ett fyrtiotal länder slutit sig samman i ett antal multilaterala exportkontrollregimer: Zanggerkommittén (ZC), Nuclear Suppliers Group (NSG), Australiengruppen (AG), Missilteknologikontrollregimen (MTCR) samt Wassenaararrangemanget (WA). Deltagande länder i dessa regimer redovisas i bilaga 4. Regimernas syfte är att identifiera varor och teknologier som kan användas för framställning av massförstörelsevapen, och vars utförelse således bör kontrolleras på ett samordnat sätt av medlemmarna, samt att utbyta information om spridningsrisker. Arbetet omfattar också kontakter med tredje land för att främja regimernas icke-spridningsmålsättningar. Exportkontrollregimerna skiljer sig från de ovannämnda internationella avtalen genom att de inte är baserade på några folkrättsligt bindande avtal. Grunden för samarbetet står närmast att finna i en gemensam vilja att förhindra spridning av massförstörelsevapen samt i nationell lagstiftning som möjliggör exportkontroll av de varor och teknologier som har identifierats såsom strategiska produkter. Deltagande i regimerna underlättar vidare uppfyllandet av de folkrättsliga förpliktelserna i de ovan nämnda internationella avtalen om att inte direkt eller indirekt bistå en annan stat att anskaffa massförstörelsevapen.

Grundläggande begrepp inom regimerna

Två nyckelbegrepp i det multilaterala samarbetet är avslag (*denials*) och *no undercut*. Med det begreppet avses att en medlem i en regim som har nekat ett utförelsetillstånd för en specifik transaktion med hänvisning till regimens målsättningar (ett s.k. avslag) förväntas informera de övriga medlemmarna om sitt beslut. De övriga förväntas då konsultera den stat som utfärdade detta avslag om de avser besluta om utförelsetillstånd för en motsvarande transaktion. Detta konsultationsförfarande brukar benämnas

som principen om *no undercut*. Systemet med att meddela avslag tillämpas inom NSG, AG, MTCR samt WA. Proceduren med sådana konsultationer tillämpas inom NSG, AG och MTCR. Skr. 2004/05:114

Exportkontrollregimerna efter den 11 september 2001

Terroristattackerna i New York och Washington den 11 september 2001 förorsakade massförstörelse utan att massförstörelsevapen i traditionell bemärkelse kom till användning. Spridningen av mjältbrandsbakterier i USA under hösten 2001 visade att biologiskt material, som kan användas som biologiskt stridsmedel, hade kommit i orätta händer. Dessa händelser och risken för att terrorister får tillgång till massförstörelsevapen genom export har i hög grad bidragit till att samarbetet inom de multilaterala exportkontrollregimerna också kommit att inriktas på terroristhotet. Ett första steg har varit att uttryckligen fastslå i regimernas grunddokument att ett av syftena med verksamheten just är att förhindra spridning av produkter med dubbla användningsområden till terrorister. En sådan ändring genomfördes i Wassenaararrangemanget 2001, i Australien-gruppen och NSG 2002 samt i MTCR 2003. En annan åtgärd är att det informationsutbyte som äger rum inom regimerna även inriktas på spridningsriskerna till icke-statliga aktörer, som kan finnas i alla länder.

Generalklausulen (*catch-all*)

För att ytterligare stärka exportkontrollen har regimerna också inriktat sitt arbete på att införa en s.k. generalklausul i riktlinjerna för sin verksamhet (för ytterligare förklaring av begreppet, se Förklaringar i bilagedelen). Genom bestämmelser om en generalklausul ges en legal grund för att även kunna kontrollera export av sådana produkter och teknologier som inte är uppförda på regimernas kontrollistor, om det finns skäl att misstänka att de kan komma att användas för tillverkning av massförstörelsevapen och deras vapenbärare. AG införde en generalklausul 2002. I MTCR och WA skedde detta 2003 och i NSG 2004. EU, som redan har denna mekanism i förordning 1334/2000, har varit drivande i arbetet på området, liksom Sverige.

Zanggerkommittén

Zanggerkommittén (ZC), som bildades 1974, behandlar frågor om exportkontroll avseende det nukleära icke-spridningsfördraget (NPT). Kommittén fastställer vad som menas med utrustning och materiel som särskilt konstruerats för tillverkning av särskilt klyvbart material enligt fördragets artikel III. NPT föreskriver att export av sådan utrustning och materiel till en icke-kärnvapenstat, liksom atområbränsle och särskilt klyvbart material, endast får ske om det klyvbara materialet underställs IAEA-kontroll. Utrustningen och materielen anges i kommitténs kontrollista, som kontinuerligt uppdateras i ljuset av den tekniska

utvecklingen. Listan finns återgiven i IAEA:s informationscirkulär nr 209 (INFCIRC/209/Rev.2) Skr. 2004/05:114

Zanggerkommitténs arbete under året inriktades närmast på förberedelser inför NPT:s nästa översynskonferens 2005. Därvid behandlades frågor rörande riktlinjerna för kommitténs verksamhet samt information om kommitténs roll och arbete inom ramen för NPT.

Nuclear Suppliers Group

Nuclear Suppliers Group (NSG) har sitt ursprung i den s.k. "Londonklubben", som bildades i mitten av 1970-talet bl.a. mot bakgrund av den kärnsprängning som Indien genomförde år 1974. NSG:s arbete avser exportkontroll av dels sådana produkter som kan användas för framställning av kärnämne för vapenbruk och dels produkter med dubbla användningsområden som kan användas vid tillverkning av kärnvapen. Produkterna finns återgivna i IAEA:s informationscirkulär nr 254, som innehåller en kontrollista för respektive varugrupp (INFCIRC/254/Rev.7/Part 1 och INFCIRC/254/Rev.6/Part 2).

Under 2004 slutförde NSG arbetet för att införa en generalklausul i riktlinjerna för sin verksamhet. Därmed har nu alla exportkontrollregimerna infört en sådan klausul. Under året vidtogs vidare åtgärder på svenskt initiativ för att ytterligare stärka informationsutbytet i NSG om spridningsrisker. Utvecklingen i Iran och Nordkorea på det kärntechniska området liksom avslöjandet av A.Q. Khans spridningsnätverk följdes noga. Arbete bedrevs på ett antal områden i syfte att skärpa NSG:s villkor för leverans av varor på kontrollistorna. Kina, Estland, Litauen och Malta upptogs som nya medlemmar. Därigenom är alla de fem kärnvapenstaterna och EU:s samtliga medlemsländer nu företrädna i NSG.

Australiengruppen

Australiengruppen (AG) bildades år 1985 på initiativ av Australien. Dess verksamhet syftar till att harmonisera deltagarländernas exportkontroll för att förhindra spridning av kemiska och biologiska vapen till såväl stater som terroristgrupper. Ursprungligen omfattade gruppens verksamhetsområde endast kemikalier och kemisk tillverkningsutrustning. 1990 beslutades dock att utöka gruppens kontrollistor till att även omfatta mikroorganismer, toxiner samt viss tillverkningsutrustning för biologiska stridsmedel.

Under året vidtog AG olika åtgärder för att minska riskerna för att produkter på de kemiska och biologiska områdena avleds för icke-fredliga ändamål. Åtgärderna inriktas på effektiviteten i nationella exportkontrollsystem, transporter i transit och förmedlande verksamhet i handeln med produkter inom regimens verksamhetsområde. Vidare beslöts att uppföra nio nya kemikalier och fem nya sjukdomsframkallande mikroorganismer (patogener) på regimens kontrollistor. Regimen står vidare beredd att biträda i genomförandet av FN:s säkerhetsråds resolution 1540. Estland, Lettland, Litauen, Malta och

Missilteknologikontrollregimen

Missilteknologikontrollregimen (MTCR) grundar sig på ett amerikanskt initiativ från 1982. Dess verksamhet gäller exportkontroll av fullständiga missilsystem (inklusive ballistiska missiler, raketer och missiler för rymduppskjutningar samt sondraketer) och andra obemannade luftfarkoster (inklusive kryssningsmissiler, mål- och spaningsplattformar) med en räckvidd på 300 kilometer eller mer. Därutöver kontrolleras komponenter till sådana system samt andra produkter som kan användas för produktion av sådana missiler.

MTCR inledde under 2004 ett arbete syftande till att stärka exportkontrollen inom områdena immateriella överföringar, transit och omlastning samt förmedlande verksamhet. Vidare beslöts att upprätthålla MTCR:s intensiva kontakter med tredje land i icke-spridningsfrågor och att stödja FN:s säkerhetsråds resolution 1540 genom att bl.a. verka för att länder utanför regimen tillämpar MTCR:s kontrollistor. Under året upptogs Bulgarien som ny medlem i regimen.

Wassenaararrangemanget

Wassenaararrangemanget (WA) bildades 1996 som en efterträdare till det multilaterala exportkontrollsamarbete, som tidigare hade bedrivits inom ramen för *Coordinating Committee on Multilateral Export Controls* (COCOM).

Syftet med regimen verksamhet är att bidra till regional och internationell säkerhet och stabilitet genom att främja transparens och ett ansvarsfullt agerande rörande överföringar av konventionella vapen och produkter med dubbla användningsområden och därigenom undvika destabiliserande ansamlingar. WA baserar sin verksamhet på föresatsen att handel med de varor som återfinns på kontrollistorna skall vara tillåten, men måste ske under kontrollerade former.

WA har en bredare produktinriktning än övriga exportkontrollregimer. Två kontrollistor är fogade till regimen grunddokument: *Munitions List*, omfattande konventionell krigsmateriel, samt *List of Dual-Use Goods and Technologies*, omfattande produkter och teknologi med civila och militära användningsområden som inte återfinns på övriga regimers kontrollistor.

Arbetet 2004

Arbetet i WA under året inriktades främst på genomförandet av de beslut som fattats 2003 avseende regimen verksamhet. Härutöver var informationsverksamheten *outreach* en stor fråga. Bland annat genomfördes ett tekniskt möte med Kina. Vidare hölls under svensk ledning WA:s första större informationsseminarium med deltagande av

över 130 representanter för ett femtiotal olika organisationer och intresserade stater utanför regimen. Skr. 2004/05:114

Liksom i de övriga regimerna stod även medlemskapsfrågan i centrum för arbetet. Vid plenarmötet i december kunde deltagarländerna enas om att acceptera ett av de sju länder som ansökt om medlemskap, nämligen Slovenien.

På det tekniska området ägnades betydande uppmärksamhet åt frågan om kontroll av mörkerseendeteknologi. Denna fråga är av starkt svenskt intresse och kommer att fortsätta diskuteras under 2005. Översynsåret 2003 lade en god grund för en fortsatt utveckling och fördjupning av arbetet inom regimen. Denna trend fortsatte under år 2004 och har goda chanser att vidareutvecklas i framtiden.

Information om Wassenaararrangemanget finns på webbplatsen www.wassenaar.org.

18 Svenskt ordförandeskap i Nuclear Suppliers Group (NSG)

Sverige stod 2004 värd för NSG:s årliga plenarmöte, vilket hölls i Göteborg den 24–28 maj. Vid mötet övertog Sverige ordförandeskapet i regimen från Sydkorea. Sverige kommer att inneha detta uppdrag till nästa plenarmöte i juni 2005, då Norge tar över.

Arbetet under ordförandeskapsåret inriktas främst på NSG:s kontakter med tredje land. Dessa syftar till att informera om NSG:s verksamhet, föra en dialog om icke-spridningsfrågor och främja anslutning till NSG:s riktlinjer för exportkontroll. Tekniskt bistånd från NSG:s sida för att stärka de nationella exportkontrollsystemen kan också komma ifråga. Verksamheten bedrivs bl.a. genom besök i de berörda huvudstäderna. På programmet står också seminarier.

Genom ordföranden förs vidare en dialog med det internationella atomenergiorganet, IAEA, i frågor av ömsesidigt intresse. Ordföranden står också i kontakt med den kommitté som upprättats under FN:s säkerhetsråds resolution 1540 om bl.a. exportkontroll för att vid behov kunna bidra med NSG:s expertis på området.

19 Att sprida kontrollpolitiken – s.k. *outreach*

En EU-koordinerad informationsverksamhet om exportkontroll

En stor del av det svenska nationella informationsarbetet om exportkontroll sköts av ISP. Även internationellt genomförs en omfattande informationsverksamhet. Denna verksamhet syftar till att förstärka det internationella exportkontrollsystemet genom att höja förståelsen för behovet av exportkontroll och de krav denna ställer. Arbetet inriktas främst på de länder och regioner som för närvarande inte

deltar aktivt i den multilaterala verksamheten inom regimerna och på krigsmaterielområdet. Dessa länder har ofta ett etablerat nationellt exportkontrollsystem, men saknar ett internationellt kontaktnät. Förutom den rena informationsverksamheten under möten och seminarier ges även tillfälle att ha en öppnare diskussion om olika problemområden och spridningsrisker. På så sätt ges möjlighet att utvidga det internationella samarbetet i frågor som engagerar de flesta ansvarstagande exporterande länder.

Inom EU har medlemsländerna sedan flera år bedrivit informationsverksamhet och gjort uppvaktningar i länder utanför EU för samtal om exportkontrollpolitiken. Fokus har legat på EU:s uppförandekod för vapenexport och hur den fungerar i praktiken. Under 2004 beslöt medlemsländerna att systematisera denna verksamhet. Detta innebär att man har identifierat vilka länder som är aktuella för besök och seminarier, kontaktat dessa samt upprättat en databas över det arbete som görs – både gemensamt av flera EU-länder och bilateralt mellan ett EU-land och ett annat land utanför EU. Avsikten är att denna verksamhet ska bli mer effektiv och att EU ska kunna ge ett enhetligt budskap om exportkontroll och de värderingar som styr det gemensamma EU-arbetet.

Några av de regioner som legat i fokus under året är Central och Östeuropa, Balkan samt Afrika. En rad seminarier och konferenser på exportkontrollområdet har ägt rum under året, bl.a. i Riga (exportkontroll), Vilnius och Oslo (nordisk-baltiska exportkontrollmöten), Tallinn, Minsk (effektiv gränskontroll), Zagreb (EU:s uppförandekod, produkter med dubbla användningsområden), Prag (EU:s uppförandekod) och Nairobi (kontroll av lätta vapen m.m.). Svenska deltagare har inbjudits att göra presentationer och i vissa fall leda en del av verksamheten.

Informationsverksamhet inom exportkontrollregimerna

Det finns ett stort intresse inom regimerna för att ha en god dialog med länder utanför regimerna och med intresseorganisationer. Syftet med dessa kontakter är att skapa öppenhet kring regimernas verksamhet, främja deras icke-spridningsmålsättningar och vid behov kunna erbjuda tekniskt bistånd för stärkande av de nationella exportkontrollsystemen. Verksamheten bedrivs inom ramen för regimernas s.k. *outreach*-program. I egenskap av regimens ordförande leder Sverige för närvarande detta arbete i NSG.

Ett flertal konferenser om exportkontroll har också hållits under 2004 med aktivt svenskt deltagande. Bland annat höll Wassenaararrangemanget sitt första större informationsseminarium under året. Vidare genomfördes den årliga internationella exportkontrollkonferensen, denna gång i London. Förutom det breda internationella arbetet agerade Sverige även regionalt, framförallt genom att bistå de baltiska grannländerna i det arbete som är förknippat med EU-inträdet.

Det nordisk–baltiska samarbetet rörande exportkontrollfrågor har alltmer breddats och fördjupats. Som ett led i detta arbete sker numera regelbundna möten mellan företrädare för de nordiska och baltiska länderna. Mötena ger möjlighet till utbyte av information och överväganden rörande aktuella exportkontrollfrågor på såväl krigsmaterielområdet som området för produkter med dubbel användning.

Arbetet under 2004 har bl.a. fokuserat på att fortsatt främja de baltiska ländernas medlemskap i de multilaterala exportkontrollregimerna.

20 Immateriella överföringar

Frågan om kontroll av immateriella överföringar (*intangible transfers*) av programvara eller teknologi är ett aktuellt problemområde som under flera år varit föremål för arbete i flertalet exportkontrollregimer och inom EU och i flera medlemsländer. Området berör såväl krigsmateriel som produkter med dubbla användningsområden. Överföringen kan ske främst via elektroniska medier (datanät och Internet) från ett land till ett annat. Teknologi kan också överföras verbalt (person-till-person) av bl.a. forskare, konsulter och andra experter.

I EG-förordningen (1334/2000) definieras programvara som en samling av ett eller flera program eller mikroprogram som är lagrade i ett konkret uttrycksmedium. Med teknologi (teknik) avses specifik information som är nödvändig för utveckling, produktion eller användning av produkter. Informationen kan ha formen av teknisk assistans eller tekniska uppgifter.

Elektronisk överföring via Internet står i fokus i det pågående arbetet.

Elektronisk överföring av programvara och teknologi kräver särskild uppmärksamhet i exportkontrollen. Mot bakgrund av den tekniska utvecklingen riskerar elektronisk överföring att bli en svag länk i exportkontrollkedjan. Internet ger mycket goda möjligheter till överföring av programvara och teknologi. Nätets utbredning medför att exportkontrollerad teknologi och programvara kan lagras på för exportören okända och olämpliga platser.

Antalet användare (sändare och mottagare) av Internet är mycket stort. För icke-statliga aktörer, t.ex. terrorister och organiserad brottslighet, är elektronisk överföring enkelt, billigt och säkert att utnyttja för sina syften. Det ökar risken för att terrorister använder överförd information för att framställa och/eller använda massförstörelsevapen. Användning av Internet ökar även deras möjligheter att genomföra informationsoperationer syftande till att sätta väsentliga samhällsfunktioner ur spel (s.k. cyberterrorism).

I arbetet med exportkontroll är det särskilt angeläget att vidta åtgärder för att förhindra icke-tillåten elektronisk spridning av teknologi. Alla betydande exportörer, såväl för krigsmateriel som för produkter med dubbla användningsområden, använder Internet för att få del av samt att sprida teknologi. I tillverkning av produkter kan exportörerna använda

insatsvaror från leverantörer i andra länder. En stor del av det praktiska samarbetet sköts numera med hjälp av Internet. Dessa samarbetskedjor kan bli omfattande, och det är svårt att identifiera var känsliga exportkontrollerade komponenter utvecklas och sätts in i sin slutprodukt.

Utrikesdepartementet har under året igångsatt en fördjupad beskrivning och analys av möjligheter, hot och risker relaterade till Internet, av betydelse för exportkontroll vid elektronisk överföring av programvara och teknologi. Analysen genomförs av experter på berörda myndigheter och under medverkan av flera departement. Arbetet beräknas vara slutfört till sommaren 2005.

Analysen skall utgöra underlag för det fortsatta arbetet på området att stärka den svenska exportkontrollen samt för Sveriges agerande i EU och exportkontrollregimerna.

21 Galileo – ett europeiskt civilt positioneringssystem

Sedan slutet av 1990-talet utvecklar den Europeiska Gemenskapen satellitnavigationssystemet Galileo. Avsikten är att det europeiska systemet blir ett alternativ och komplement till det amerikanska GPS-systemet, vilket är militärt men också används för civilt bruk. Galileo är civilt system och under civil kontroll. Galileo-signalerna kan dock användas av alla för olika ändamål, inkl. för att stödja nationell säkerhet.

Europeiska rådet har i slutsatser åren 1999–2004 betonat den strategiska betydelsen av Galileo. Ministerrådet har den 10 december 2004 i slutsatser kommit överens om vilka signaltjänster som Galileo skall erbjuda under driftfasen (planerad till 2008 – ca 2032). Samtidigt beslöt rådet om igångsättning av faserna för tillverkning och drift i projektet, säkerhetsfrågor, igångsättningen av EU:s nyinrättade tillsynsmyndighet, och om den offentliga och privata finansieringen.

Galileo skall bestå av ca 30 radionavigationssatelliter, ca 10 huvudsakliga markstationer och ett par kontrollcentraler. Satelliterna sänder navigations- och tidssignaler, som mottagare på marken eller i luften kan ta emot och registrera i form av tidsuppgifter och uppgifter om mottagarens lokalisering.

Tids- och lokaliseringssuppgifterna kan införas i olika IT-styrda tillämpningar, och de kan kopplas till elektroniska kartor. Mottagarna kan finnas hos enskilda personer (klocka, mobiltelefon, särskild utrustning), i bilar, båtar, flygplan, missiler, intelligenta bomber, etc.. Mottagare kan också skicka signaler som talar om var mottagaren befinner sig. (tvåvägskommunikation). En rad tekniska infrastruktursystem i Sverige (drift av elsystemen, telesystemen, mobilsystemen, flygledning, etc..) är beroende av att få korrekta tidsuppgifter från navigationssatelliter. Om tidssignalerna skulle störas bort eller än värre, ändras, skulle det drabba de svenska infrastrukturerna och deras användare.

Frekvensutrymmet för Galileo och GPS, liksom för motsvarande ryska systemet Glonass, är begränsat. Signalerna lägger sig över varandras godkända områden. De stör varandra. Om en signal missbrukas i

samband med en militär konflikt kan ett land vilja störa ut den missbrukade signalen. Därvid riskeras att även de egna signalerna störs ut.

Under år 2004 har flera centrala säkerhetsfrågor för Galileo behandlats. I juni 2004 slöts ett avtal mellan USA och Europeiska gemenskapen samt EU:s alla medlemsstater rörande GPS och Galileo. En avgörande fråga för USA är att GPS framtida militära signaler inte störs av Galileos signaler i händelse av en kris. Det skulle påverka USA:s och andra NATO-länders försvar liksom även den svenska försvarsmakten. För EU-staterna är det avgörande att Galileos skyddade signal (*Public Regulated Service*) inte störs av GPS signaler. Båda sidor kom överens i avtalet om nationella säkerhetskriterier som nu är vägledande för utformning av GPS och Galileos signaltjänster.

Denna del av avtalet, som handlar om nationell säkerhet, sköttes i EU av ett förhandlingsteam, där Sverige innehar ordförandeskapet. Det säkerhetspolitiska avtalet undertecknades av Sverige och USA. Sverige fick denna uppgift med anledning av att Sverige innehar ordförandeskapet i arbetsgrupp nr 2 om internationella relationer inom EU:s *Galileo Security Board*.

Bland andra viktigare frågor som behandlats under 2004 märks att införa säkerhetspolitiska krav, inkl. icke-spridning och exportkontroll, i samarbetsavtal om Galileo mellan den europeiska gemenskapen och dess medlemsländer å ena sidan och olika EU tredje länder (Israel, Ryssland, Indien, Ukraina, Marocko) å andra sidan. En omfattande revidering av de säkerhetspolitiska kraven på Galileos kommande markstationer har påbörjats. EU:s övervakningsmyndighet för Galileo, som nyligen har inrättats, har fått ansvaret för allt kommande säkerhetsarbete i programfaserna tillverkning och drift, om ansvaret inte ligger på ministerrådet. Rådet har beslutat om hur en gemensam åtgärd (*Joint Action*) skall genomföras för det fall att en medlemsstat anmäler att dess nationella säkerhet är hotad som en följd av användning av Galileo. Arbetet med att definiera vilka satellitnavigationsmottagare som fortsättningsvis bör vara under exportkontroll och vilka som kan säljas fritt har intensifierats under året. Detta är besvärliga frågor för Galileo, som är ett civilt system med till stor del privat finansiering. Exportkontrollistorna utformas i Wassenaararrangemanget. EU beslutar sedan att införa kontrollistorna i EU:s medlemsstaters nationella reglering.

Bilagor

22 Bilaga 1: Svensk krigsmaterielexport år 2004

22.1 Inledning

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) följer kontinuerligt marknadsföring och export av krigsmateriel från Sverige och är den myndighet som förser regeringen med det statistiska underlaget för redovisningen av den svenska krigsmaterielexporten. De företag som har tillstånd att tillverka krigsmateriel – för närvarande omkring 120, varav ca 48 är aktiva som exportörer – är skyldiga att lämna redovisningar i olika hänseenden till ISP.

22.2 Förklaringar till tabellerna

Kategorier av krigsmateriel

För att de siffror som redovisas för svensk krigsmaterielexport ska bli lättare att jämföra med dem som redovisas i övriga EU-länder, specificeras från och med i år krigsmaterielkategorierna i enlighet med EU:s militära lista. I tabell 11 finns en lista som jämför de svenska kategorierna och de europeiska. Här räknas också de viktigaste produkttyperna upp för varje kategori. (För närmare information om innehållet i respektive kategori hänvisas till bilaga 1 i förordningen (1992:1303) om krigsmateriel.) I EU:s militära lista görs ingen uppdelning som i Sverige mellan krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK). De tabeller som anger siffrorna i dessa två underkategorier finns dock fortfarande kvar i årets skrivelse. Kategorin krigsmateriel för strid omfattar materiel med förstörelsebringande verkan inklusive sikten för sådan materiel samt materiel för eldledning. Kategorin övrig krigsmateriel omfattar delar och komponenter till krigsmateriel för strid samt materiel som inte har direkt förstörelsebringande verkan i en stridssituation.

När det i en tabell anges att utförseltillstånd beviljas eller export skett inom en viss kategori innebär detta att en eller flera av kategorins produkter avses – eller delkomponenter till dessa. Det betyder dock inte att utförseltillstånd har beviljats för eller export skett av samtliga produkter inom varje materielkategori.

Alltför långtgående slutsatser vad beträffar trender i exporten kan inte dras, eftersom exporten totalt sett är så pass liten att den inte rymmer ett jämnt flöde av materiel i alla kategorier som produceras i Sverige, utan snarare uppvisar en slumpmässig tyngdpunkt som förskjuts över tiden beroende på vilka exportkontrakt som industrin erhållit.

För den redovisade perioden 2002-2004 kan konstateras att finkalibriga militära eldhandvapen (EU ML 1), den viktigaste delen av begreppet "lätta vapen", spelar en marginell roll i den svenska exporten. Detta är av viss betydelse att kunna konstatera i ljuset

av Sveriges aktiva agerande i arbetet inom FN:s ram mot illegal handel med lätta vapen. De finkalibriga eldrörsvapen som ingår i kategorin övrig krigsmateriel är jakt- och sportskyttevapen, vars utförsel från Sverige kontrolleras i syfte att undvika att större partier sådana vapen används för militära ändamål.

Utförseltillstånd

Utförseltillstånden för exportförsäljning avser å ena sidan många små transaktioner gällande exempelvis reservdelar eller ammunition, och å andra sidan ett begränsat antal mycket omfattande transaktioner av stora system som levereras över flera år. Större affärer, som inte nödvändigtvis uppträder varje år, kan påverka ett enskilt års resultat påtagligt. Därför uppvisar statistiken över beviljade utförseltillstånd avsevärda skillnader från år till år. Variationerna i statistiken över värdet av de beviljade utförseltillstånden har dock en begränsad inverkan på omfattningen av den faktiska exporten av svensk krigsmateriel, som håller sig på en relativt jämn nivå år från år. Detta beror på att den utförsel som sammanhänger med ett stort utförseltillstånd normalt sprids ut över flera år.

I de fall där endast ett eller två utförseltillstånd har beviljats, redovisas ett närmevärde, i syfte att skydda kommersiella intressen respektive försvarshemligheter.

Följdleveranser

Det kan ibland vara av intresse att närmare studera hur stor andel av utförseltillstånden för försäljning till ett visst land som utgörs av s.k. följdleveranser. Under 1.3.5 redogörs i en tabell för det förhållandet gällande ett antal länder. I det sammanhanget och för i år aktuella länder redovisas också vilken typ av materiel det rör sig om.

Faktiska leveranser

Utförselstatistiken från Inspektionen för strategiska produkter grundar sig på exportföretagens lagstadgade redovisning av det fakturerade värdet av levererad materiel.

Förändringar från ett år till ett annat i den statistik som redovisas ger i sig inte underlag för en mer långsiktig bedömning av utvecklingstendenser. En enstaka större leverans ett år kan medföra kraftiga utslag i statistiken.

Den svenska krigsmaterielexporten redovisas även i den allmänna utrikeshandelsstatistiken, som grundas på tullmyndigheternas uppgifter till Statistiska centralbyrån (SCB). I SCB:s statistik ingår bl.a. vissa civila produkter som inte omfattas av lagen om krigsmateriel. Dessa siffror är således inte jämförbara med ISP:s statistik och redovisas inte i denna skrivelse. En närmare beskrivning av handelsstatistikens indelning lämnades i skr 1996/97:138.

Upplåtelse av tillverkningsrätt, samarbete m.m.

Under år 2004 har 6 tillstånd lämnats för upplåtelse av tillverkningsrätt utom riket. Tillstånden har avsett Japan (2 st), Danmark, Tyskland, Storbritannien och USA.

Vidare har under 2004 13 st samarbetsavtal granskats och godkänts avseende gemensam utveckling eller produktion med industrier i 12 länder.

Prövningen av ärenden rörande upplåtelse av tillverkningsrätt och samarbete med utländsk part sker, oavsett materieltyp, med de strängare kriterier som gäller för export av krigsmateriel för strid, eftersom sådant samarbete i regel medför en mer långsiktig bindning än regelrätt export. Sådana avtals omfattning, deras utsträckning i tiden, reexportklausuler m.m. granskas därvid i detalj.

Regeringen har med stöd av lagen (1992:1300) om krigsmateriel föreskrivit en skyldighet att, för den som har upplåtit tillverkningsrätt avseende krigsmateriel till någon i utlandet eller som ingått avtal om samarbete med någon i utlandet, årligen redovisa huruvida avtalen fortfarande är i kraft, om tillverkning eller annat samarbete enligt sådant avtal alltjämt förekommer samt hur samarbetet bedrivs. Under 2004 har 16 företag redovisat sammanlagt 200 st gällande licens- och samarbetsavtal i 29 länder, nästan exakt samma siffror som under 2003.

Militärt inriktad utbildning

Militärt inriktad utbildning av utländsk medborgare får enligt krigsmateriellagen inte bedrivas inom eller utom landet utan tillstånd av Inspektionen för strategiska produkter. Under år 2004 har ett sådant tillstånd förlängts avseende Storbritannien.

Förbudet gäller inte utbildning som är knuten till försäljningen av krigsmateriel för vilken utförseltillstånd erhållits.

22.3 Statistiska tabeller

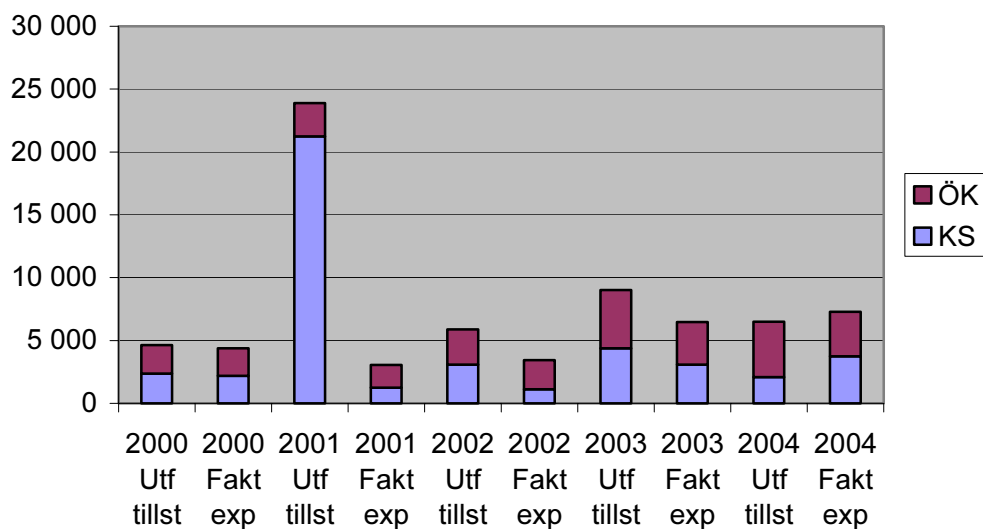
22.3.1 Beviljade utförseltillstånd under åren 2000-2004

År	Värde i löpande priser, mkr			Förändring i procent		
	Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK
2000	4 640	2 369	2 271	-35,1	+118,9	-62,6
2001	23 900	21 228	2 672	+415	+796	+18
2002	5 882	3 094	2 788	-75,4	-85,4	+4,3
2003	9 021	4 383	4 638	+53,4	+41,8	+66,4
2004	6 491	2 077	4 413	-28	-53	-5

22.3.2 Faktisk export under åren 2000-2004

År	Sveriges totala varuexport (löpande priser) mkr	Krigsmaterielexport						
		Andel av varuexp. %	Löpande priser mkr			Förändring i procent		
			Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK
2000	796 673	0,55	4 371	2 189	2 182	+19,6	+12,0	+28,4
2001	780 594	0,4	3 060	1 247	1 813	-30	-43	-17
2002	789 900	0,44	3 440	1 120	2 320	+12,4	-10,2	+28
2003	816 300	0,79	6 479	3 069	3 410	+88,3	+174	+46,9
2004	896 600	0,8	7 291	3 740	3 551	+12	+22	+4

22.3.3 Stapeldiagram över värdet av utförseltillstånd respektive faktisk export uppdelat på krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK) under åren 2000-2004

22.3.4 Utförelsetillstånd och faktisk export under 2004 fördelat på mottagarländer indelade i regioner, inkl angivelse av kategori av produkter

Region / land	Beviljade utförelsetillstånd			Faktisk export	
	Antal beviljade tillstånd	Huvudkategori av beviljad materiel (EU:s militära lista)*	Värdet av tillstånden i mkr	Huvudkategori av exporterad materiel (EU:s militära lista)	Värdet av exporten i mkr
EU	267		3428,9		2688,5
Belgien	9	5,8,1,2,3	4	3,8,1,2,5	6,6
Danmark	14	2,3,5,8,21	130	1,2,3,4,5,21	53,1
Estland	6	1,3	4,4	3	13,3
Finland	53	2,3,4,5,8,10,14,18,21	655	1,2,3,4,5,6,8,10,14,21,18	972,7
Frankrike	23	1,2,3,5,8,10,11,14	871	1,2,3,5,8,10,11	370,3
Grekland	2	2,5	6,3	1,2,3,5,6	169,6
Irland	7	1,2,3,5,6	42,2	1,2,3,5,14,6	49,9
Italien	13	3,5,8,10,11,6	760	1,3,8,10,11,18	6,5
Lettland	2	3	0,5	3	5,8
Litauen	4	3	5	3	26,4
Nederländerna	15	1,2,5,8,13,6	263,8	1,2,3,5,8,10,14,6	64,4
Nya Kaledonien (F)	-	-	-	3	0,2
Polen	2	8	0,3	3,5,8	93,2
Portugal	-	-	-	3	0,2
Slovakien	-	-	-	3	0,3
Slovenien	5	3,13	6,9	3,5,13	2
Spanien	13	3,4,5,8,13,21	62,6	3,5,8,13,6	26,5
Storbritannien	32	2,3,4,5,8,10,11,14,21	284	1,2,3,5,6,8,10,11,13,14	521,5
Tjeckien	3	3,10	0,8	3,8,10	2,2
Tyskland	41	2,3,4,5,7,8,11,6,18	224,2	2,3,4,5,6,7,8,9,11,14,18	251,1
Ungern	9	3,5,8	9,5	3,5,8	5,3
Österrike	14	3,4,7,8,10,14	98,4	2,3,4,5,8,10,14	47,6
Övriga Europa	69		684,3		2 031,7
Bulgarien	2	3	1,5	3	0,9
Island	-	-	-	3	0,1
Norge	40	1,2,3,5,8,10,21	441,5	2,3,4,5,6,8,9,10,14,18,22	232
Rumänien	3	1,3,5	0,3	1	0,0
Ryssland	7	1,3	44,1	1,3	3,4
Schweiz	15	3,5,8,14	195,9	2,3,5,6,8,14,21	1 794,3
Turkiet	2	3	1	3	1

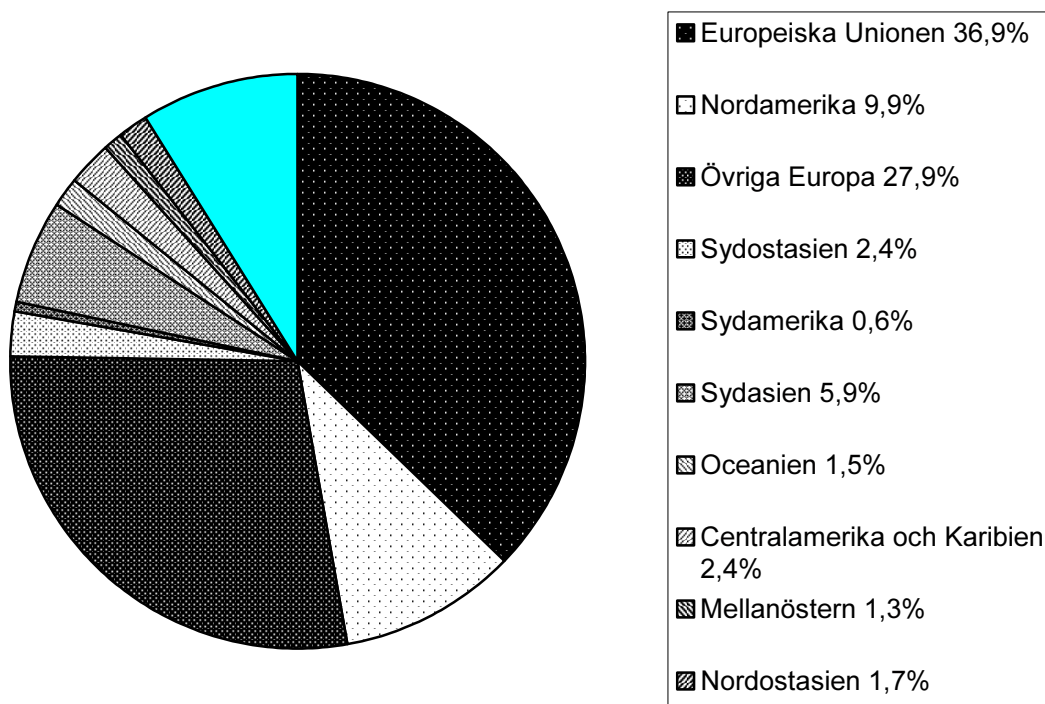
* För en jämförelse mellan den svenska krigsmaterielförteckningen och EU:s militära lista, inkl. huvudtyper av materiel, se nedan under 22.3.12

Region / land	Beviljade utförseltillstånd			Faktisk export	
	Antal beviljade tillstånd	Huvudkategori av beviljad materiel (EU:s militära lista)*	Värdet av tillstånden i mkr	Huvudkategori av exporterad materiel (EU:s militära lista)	Värdet av exporten i mkr
Ukraina	-	-	-	3	0
Nordamerika	68		1403,3		789,7
Kanada	10	2,3,5,8,14	38,3	2,3,5,8,13,14,18	19,7
USA	58	1,2,3,5,8,10,11,14,18,21,22	1 365	1,2,3,5,8,10,11,14,18,22,21	770,1
Centralamerika och Karibien	5		27,8		174,6
Mexiko	5	2,3,9,22	27,8	2,5,9,14	174,6
Sydamerika	15		42,4		41,7
Brasilien	6	3,8,14	4,7	2,3,4,5,8	12,7
Chile	9	2,3,5,8,14	37,7	2,3,5,14	29
Nordostasien	26		189,8		122,7
Hongkong, Kina*	2	1	0,2	1,10	0,4
Japan	21	2,3,4,5,14	189	2,3,4,5	120,8
Republiken Korea	3	5,21	0,6	5	1,5
Centralasien	1		0,5		0,1
Kazakstan	1	3	0,5	3	0,1
Sydostasien	29		97,9		176,8
Brunei	1	1	0,0	-	-
Indonesien	3	2,4	8,8	2,4	5,4
Malaysia	6	1,2,5	56,9	2,5,9	54
Singapore	12	1,3,5,8,13	8	1,2,4,5,8,9,13	103,5
Thailand	7	2,4,13,18	24,2	2,4,18	13,9
Sydasien	7		22,1		42,7
Indien	4	2,11,14,15,18	9,8	2,3,4,11,18,6	401,7
Pakistan	3	4,5	12,3	4,5	25,3
Mellanöstern	6		51,9		91,5
Förenade Arabemiraten	5	2,5,10	29,5	3,5,9,10,21	90,3
Kuwait	1	1	22,4	5	0,0
Oman	-	-	-	5	0,2
Saudiarabien	-	-	-	11,14,18	1
Nordafrika	2		1,5		3,4
Tunisien	2	5	1,5	4,5	3,4
Afrika söder om Sahara	5		7,9		635,9
Botswana	-	-	-	2	2,6
Mauritius	-	-	-	3	0,0
Namibia	-	-	-	3	0,2
Sydafrika	5	3,8,18	7,9	3,5,8,10	633

Region / land	Beviljade utförseltillstånd			Faktisk export	
	Antal beviljade tillstånd	Huvudkategori av beviljad materiel (EU:s militära lista)*	Värdet av tillstånden i mkr	Huvudkategori av exporterad materiel (EU:s militära lista)	Värdet av exporten i mkr
Oceanien	43		531,6		107,7
Australien	39	2,3,4,5,8,11,14,18,21,22	527	1,2,3,4,5,8,11,14,21	102,6
Nya Zeeland	4	1,3,5,14	4,6	1,2,3,14	5,1
TOTALT	543		6 490,8		7 291,4

* Exporten avser återförande efter reparation av fiberoptiskt gyro till navigationssystem för passagerarfärja.

22.3.5 Cirkeldiagram över krigsmaterielexportens fördelning på regioner i procent av värdet år 2004 (Diagrammet läses medsols)

22.3.6 Export av krigsmateriel i mkr år 2002-2004 fördelad på länder och uppdelat på KS och ÖK

Region / land	2002			2003			2004		
	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt
EU	206	884	1 086	562	1 572	2 134	1 073	1 616	2 689
Belgien	8,3	6	14,3	0,1	9,6	9,7	0,9	5,8	6,6
Danmark	5,5	82,1	87,5	5,1	70,7	75,8	1	52,1	53,1
Estland	0,0	3,8	3,8	4	1,3	5,4	13	0,4	13,3
Finland	60	20,4	80,4	205,2	47,5	252,7	827	145,7	972,7
Frankrike	99,6	379,7	479,3	66,9	550,1	617,1	9,1	361,2	370,3
Grekland	1	1,7	2,7	0	22,7	22,7	-	169,6	169,6
Irland	3,8	5,8	9,5	34,3	3,3	37,6	33,9	16	49,9
Italien	4,3	7,9	12,2	3	59,6	62,8	0,7	5,8	6,5
Lettland	-	-	-	2,6	2,8	5,5	1,4	4,4	5,8
Litauen	0,0	0,2	0,2	3,6	3,9	7,5	24,1	2,3	26,4
Nederländerna	2,5	48,1	50,6	0	10,8	10,8	0,1	64,3	64,4
Nya Kaledonien	-	-	-	-	-	-	-	0,2	0,2
Polen	0,1	0,2	0,3	1	28,7	29,7	57,6	35,6	93,2
Portugal	-	0,35	0,35	0	0,4	0,4	0,1	0,1	0,2
Slovakien	-	-	-	-	-	-	-	0,3	0,3
Slovenien	-	-	-	0	3,3	3,3	0	2	2
Spanien	0,4	11,8	12,2	0,3	17,6	17,9	1,8	24,8	26,5
Storbritannien	1,5	66,8	68,3	237,4	189,4	426,9	89,7	431,8	521,5
Tjeckien	2,5	0,4	3	1,2	0,8	1,9	0,4	1,8	2,2
Tyskland	13	204,6	217,6	9,2	432,2	441,4	11,4	239,6	251,1
Ungern	-	-	-	0	3,9	3,9	0,1	5,2	5,3
Österrike	1,5	49,1	50,5	0,4	158,1	158,5	0,9	46,7	47,6
Övriga Europa	304	240	544	1 347	293	1639	1 724	307	2 032
Bulgarien	-	-	-	-	-	-	-	0,9	0,9
Island	-	-	-	-	-	-	0	0,1	0,1
Kroatien	-	2,3	2,3	0	8,2	8,2	-	-	-
Norge	28,8	139	167,8	24,6	131,6	156,2	31,6	200,3	231,9
Rumänien	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Ryssland	-	1,25	1,25	0	2,7	2,7	0,1	3,4	3,4
Schweiz	272,4	88,7	361,1	1 310	102,2	1 412	1 693	101,7	1 794
Turkiet	-	2,6	2,6	0	2,6	2,6	-	0,9	0,9
Ukraina	-	-	-	-	-	-	-	0,1	0,1
Nordamerika	186	289	475	394	246	640	371	419	790
Amerikas förenta stater	184,2	276,6	460,8	390,2	234,7	624,9	369,6	400,5	770,1
Kanada	2,2	12,4	14,7	3,4	11,8	15,2	1,1	18,6	19,7

Region / land	2002			2003			2004		
	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt	KS	ÖK	Totalt
Centralamerika och Karibien	128	128	256	53	188	241	-	175	175
Mexiko	128,3	128	256,3	53,2	187,6	240,8	-	174,6	174,6
Sydamerika	39	31	70	66	9	75	25	17	42
Brasilien	12	27,3	39,2	2,9	2,4	5,2	5,9	6,9	12,8
Chile	27	3,4	30,4	3,2	0,3	3,5	19,3	9,8	29
Venezuela	-	-	-	59,7	6,3	66	-	-	-
Nordostasien	0,2	1,6	1,8	2	2	4	111	11	123
Hongkong, Kina	-	-	-	-	-	-	-	0,4	0,4
Japan	0,2	1,6	1,8	1,6	1,3	2,9	111,5	9,4	120,9
Republiken Korea	-	-	-	0	1	1	-	1,5	1,5
Centralasien	-	-	-	-	-	-	0,1	0,1	0,1
Kazakstan	-	-	-	-	-	-	-	0,1	0,1
Sydostasien	198	285	483	288	363	651	62	114	177
Indonesien	-	0,9	0,9	0	3,9	3,9	-	5,4	5,4
Malaysia	-	27,3	27,3	2	56,4	58,5	48,2	5,9	54
Singapore	178	241,8	419,8	263,1	79,1	342,2	2,3	101,2	103,5
Thailand	20,2	3,1	23,3	22,8	223,9	246,8	12	1,9	13,9
Vietnam	-	12,1	12,1	-	-	-	-	-	-
Sydasien	-	8	8	251	76	326	335	92	427
Indien	-	6,6	6,6	250,8	55,6	306,3	334,8	67	401,7
Pakistan	-	1,3	1,3	0	20	20	-	25,3	25,3
Mellanöstern	-	27	27	0	72	72	3	89	91
Bahrain	-	0,2	0,2	0	4	4	-	-	-
Förenade Arabemiraten	-	25,1	25,1	0	67,3	67,3	2,8	87,4	90,3
Kuwait	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Oman	-	0,3	0,3	0	0,3	0,3	-	0,2	0,2
Saudiarabien	-	1,2	1,2	0	0,7	0,7	-	1	1
Nordafrika	-	2	2	0	2,4	2,4	0	3	3
Tunisien	-	2	2	0	2,4	2,4	0	3,4	3,4
Afrika söder om Sahara	0,6	358	358	1	475	476	3	633	636
Botswana	-	-	-	-	-	-	2,6	-	2,6
Mauritius	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Namibia	-	-	-	-	-	-	-	0,2	0,2
Sydafrika	0,65	357,7	358,3	1,1	474,4	475,5	0,7	632,3	632,9
Oceanien	62	65	127	106	101	207	33	75	108
Australien	62,1	61,1	123,2	105,7	98,1	203,9	29,7	73	102,6
Nya Zeeland	-	3,8	3,8	0	3,4	3,4	2,9	2,2	5,1
Övriga länder	0,2¹	3,4²	3,6	0,2³	1,6⁴	1,8	-	-	-
TOTALT	1 120	2 318	3 438	3 069	3 410	6 479	3 740	3 551	7 291

¹ Island och Ungern

² Bulgarien, FN, Island, Nya Kaledonien, Republiken Korea, Rumänien, Slovakien, Slovenien och Ungern

³ Island, Luxemburg och Ukraina

⁴ Bulgarien, Ghana, Island, Kuwait, Mauritius, Nya Kaledonien, Rumänien, Slovakien och Ukraina

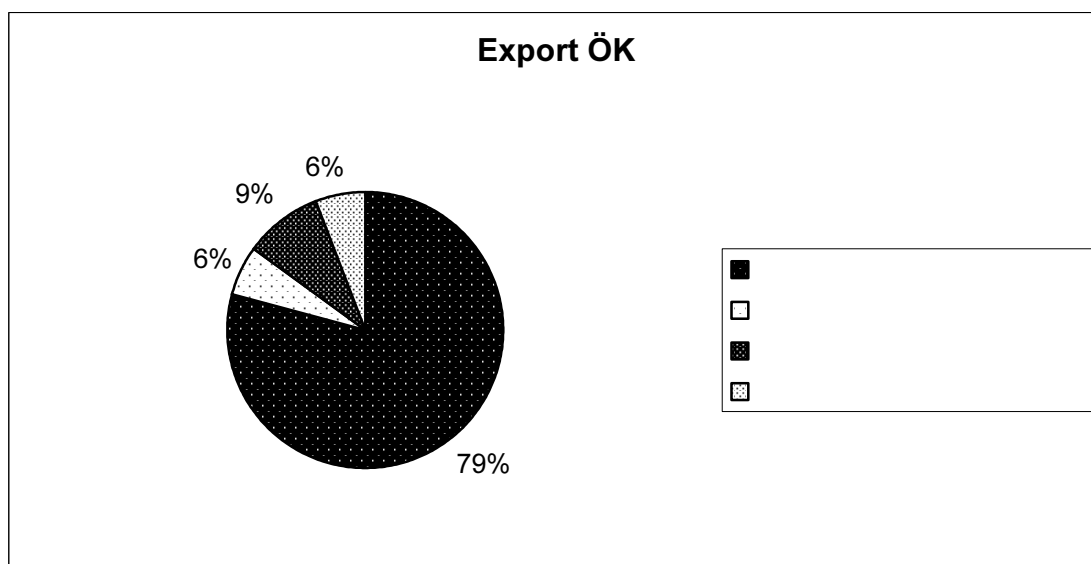
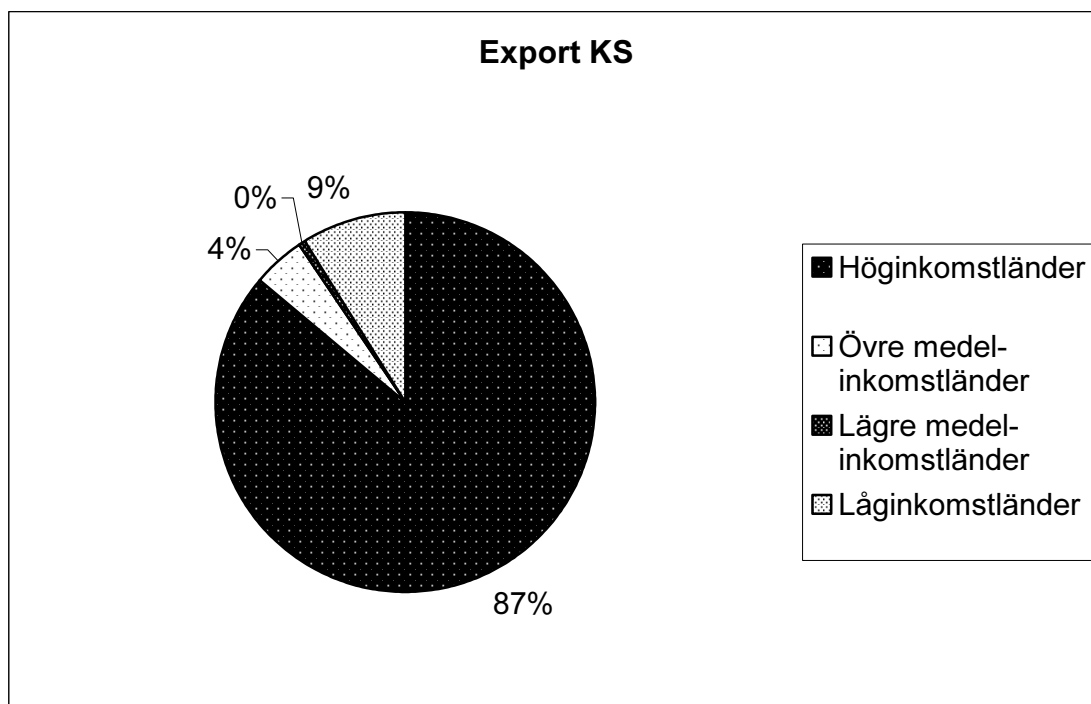
22.3.7 Följdliveranser 2004

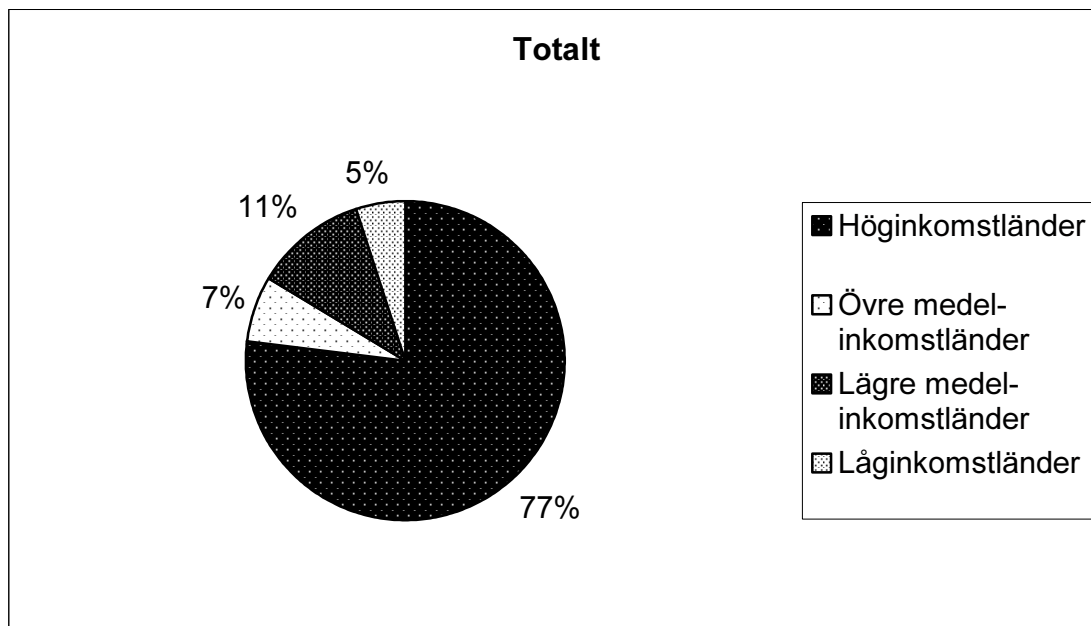
Land	Antal tillstånd	Varav följdliverans-tillstånd	Varav nya tillstånd
Amerikas förenta stater	58	48	5 (finkaliberam) 1 (57 mm akan) 1 (Komponent för spaningssystem) 3 (Maskeringssystem)
Förenade Arabemiraten	5	4	1 (UAV-system)
Indien	4	3	1 (Radiosystem)
Indonesien	3	3	0
Kuwait	1	1	0
Mexico	5	5	0
Pakistan	3	3	0
Tunisien	2	0	2 (Laserpek., fästen för automatvapen)

22.3.8 Värden av faktisk export i mkr under 2003-2004 fördelat på kategori av produkter

Krigsmateriel för strid (KS)		2003	2004	Övrig krigsmateriel (ÖK)		2003	2004
Svensk KM-förteckn.	EU:s Mil. lista			Svensk KM-förteckn.	EU:s Mil. lista		
KS1	1	11	6,4	ÖK21	1	8	17,8
KS2	2	364	547	ÖK22	2	179	92,1
KS3	3	500	493	ÖK23	3	298	329,2
KS4	4	52	174,7	ÖK24	4	78	106,3
KS5	5	577	530	ÖK25	5	702	772,8
KS6	7	1,5	1,3	ÖK26	13	8	1,6
KS7	8	122	122,9	ÖK27	8	0,3	2,2
KS8	9	104	7,9	ÖK28	9	196	248,3
KS9	10	-	-	ÖK29	10	915	990
KS10	6	1 336	1 857,4	ÖK30	6, 17	321	516,8
KS11	19	-	-	ÖK31	19	-	-
				ÖK32	13	-	-
				ÖK33	15	97	143,6
				ÖK34	15	-	-
				ÖK35	14	582	265,9
				ÖK36	18, 22	14	8,5
				ÖK37	21	12	56,1
Totalt KS		3 068	3 740,3	Totalt ÖK		3 410	3 551

**22.3.9 Exporten av krigsmateriel fördelad på länder – uppdelade efter inkomst*
(Diagrammen läses medsols)**

* Indelningarna är baserade på den sammanställning som Världsbanken gjort om länders ekonomiska status. Mer information om detta återfinns på www.worldbank.org. Gruppen "Låginkomstländer" består av Indien och Pakistan.

22.3.10 Försvarsmaktens utförelse av krigsmateriel

Land	Materiel till förband omfattande
Estland	1 Brigadsjukvårdskompani 40 Granatkastare 12 cm Övningsmateriel Reservmateriel
Lettland	Ammunition Reservmateriel
Litauen	NBC-utrustning Ammunition Reservmateriel

1.3.11 De exporterande företagen, mkr

Företag	KS	ÖK	Totalt
Land Systems Hägglunds AB	1 863,8	482	2 345,8
Saab Bofors Dynamics AB	654,1	253,9	908
Saab AB, Saab Aerosystems	-	863,7	863,7

Företag	KS	ÖK	Totalt
Saab AB	365,6	303,4	669
Ericsson Microwave Systems AB	40,3	582,8	623
FFV Ordnance AB	334,7	56,3	391
Bofors Defence AB	240,1	90,3	330,5
Saab Training Systems AB	-	241	241
Kockums AB	-	172	172
EURENCO Bofors AB	119,6	2,2	121,8
Norma Precision AB	7,4	102,8	110,2
Volvo Aero AB	-	108,4	108,4
Vanäsverken AB	102,4	-	102,4
Swede Ship Marine AB	-	55,7	55,7
Saab Barracuda AB	-	29,6	29,6
N. Sundin Dockstavarvet AB	7,9	20,3	28,2
Saab Bofors Underwater Systems AB	-	27,9	27,9
Scania CV AB	-	24,2	24,2
Cross Country Systems AB (CC Systems)	-	23,6	23,6
Nammo LIAB AB	0	21	21
FLIR Systems AB, Imaging Sweden	-	19,5	19,5
Aimpoint AB	0	15,9	15,9
Polyamp AB	-	14,6	14,6
Cyb-Aero AB	-	10,4	10,4

Följande företag exporterade för mellan 1 miljon och 10 miljoner kronor:

Degerfors Formnings, Deform AB, Åkers Krutbruk Protection AB, Airsafe Sweden AB, Nammo Vingåkersverken AB, CNC-Process i Hova AB, Schill Reglerteknik AB, Befyraem Technologies AB (B4M), Waltreco AB, Aerotech Telub AB.

Ett antal företag exporterade för mindre än 1 miljon kronor under 2004:

PartnerTech Karlskoga AB, New Pac Safety AB, Ekenäs Mekaniska AB, Chelton Applied Composites AB, Försvarets Materielverk, Transport, Comtri AB.

22.3.11 Kategorier av krigsmateriel – den svenska krigsmaterielförteckningen och EU:s militära lista, beskrivning av typ av produkter

Beteckning enligt EU:s Militära Lista	Beteckn enl svensk KM-förteckn (KS)	Beteckn enl svensk KM-förteckn (ÖK)
1	1	21
2	2	22
3	3	23
4	4	24
5	5	25
6	10	30a-c,e
7	6	
8	7	27
9	8	28
10	9	29
11		33
12		
13		26,32
14		35
15		33,34
16		
17		30d
18		36a-b
19	11	31
20		
21		37
22		36c

Beteckn enl svensk KM-förteckn	Typ av materiel
KS1	Finkalibriga eldrörsvapen
KS2	Kanoner, pansarvärnsvapen
KS3	Ammunition
KS4	Robotar, raketer, torpeder, bomber
KS5	Eldledningsutrustning
KS6	NBC-stridsmedel
KS7	Krut och sprängämnen
KS8	Krigsfartyg
KS9	Stridsflygplan
KS10	Stridsfordon
KS11	Riktade energivapen
ÖK21	Finkalibriga eldrörsvapen, delar m m
ÖK22	Kanoner, pansarvärnsvapen, delar mm
ÖK23	Övningsammunition m m
ÖK24	Övn.raketer, rönjningsutrustning m m
ÖK25	Spanings- och mätutrustningar m m
ÖK26	Skyddsmateriel m m
ÖK27	Krut- och sprängämneskomponenter
ÖK28	Fartyg för bevakning m m
ÖK29	Flygplan utformade f. mil. bruk m m
ÖK30	Fordon utformade för mil. bruk m m
ÖK31	Riktade energivapen
ÖK32	Fortifikationer
ÖK33	Elektronisk utrustning för mil. bruk
ÖK34	Fotografisk och elektrooptisk utrustn.
ÖK35	Övningsmateriel
ÖK36	Tillverkningsutrustning
ÖK37	Programvara

23 Bilaga 2: Exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden år 2004

23.1 Inledning

Det är inte möjligt att för produkter med dubbla användningsområden lämna en fullständig redovisning av exporten liknande den som kan lämnas beträffande krigsmateriel, eftersom kontrollen av produkter med dubbla användningsområden bygger på friast möjliga handel och kontroll endast i vissa fall. Det som kan redovisas är antalet licensärenden för olika kontrollområden. I tabell 1 redovisas antalet inkomna utförelseärenden till ISP rörande produkter med dubbla användningsområden och hur dessa fördelas på de multilaterala exportkontrollregimerna (för ytterligare information om regimerna, se avsnitt 17).

För ofta förekommande export av produkter för civil slutanvändning kan ett globalt tillstånd beviljas. I tillståndet anges för vilket/vilka länder tillståndet gäller. Ett generellt gemenskapstillstånd infördes genom EG-förordning 1334/2000. Detta tillstånd gäller för de flesta produkter som är fria från kontroll inom EU till tio länder utanför unionen. Gemenskapstillståndet är ett led för att tydliggöra den samstämmighet som råder mellan medlemsstaterna beträffande export till dessa länder. Generella licenser kan även utfärdas på nationell nivå och är liksom gemenskapens generella exporttillstånd "öppna", dvs. de gäller utan ansökan. ISP har utfärdat föreskrifter om detta tillstånd: Inspektionen för strategiska produkters föreskrifter om generellt exporttillstånd, publicerade i Tullverkets författningssamling (TFS 2000:24). Under 2004 gällde ett nationellt generellt tillstånd som avsåg reparation och demonstration. Tillståndet gällde inte för särskilt känsliga produkter. Dessa finns angivna i bilaga till föreskrifterna. Tillståndet gällde för export till femtio namngivna destinationer. För övriga situationer vad gäller export av produkter med dubbla användningsområden ges individuella tillstånd.

23.2 Statistiska tabeller

23.2.1 Antal inkomna utförelärenden rörande produkter med dubbla användningsområden (PDA) 2001-2004

Utförelärenden	2001	2002	2003	2004
Totalt	245	279	321	366
Utförelse tillstånd, globala och individuella, varav:				
Wassenaararrangemanget	177	146	151	177
Missilteknologikontrollregimen	7	33	11	10
Nuclear Suppliers Group (Part 2)	14	9	10	5
Australiengruppen	47	91	149	174

23.2.2 Antal avgjorda förhandsförfrågningar, utfärdade denials samt *catch-all*-ärenden år 2002-2004

Tabellen redovisar antalet förhandsförfrågningar som inkom till ISP under år 2002-2004 rörande export av produkter med dubbla användningsområden samt antal utfärdade *denials* respektive *catch-all*-ärenden under samma period.

År	2002	2003	2004
Antal avgjorda förhandsförfrågningar	43	43	35
Antal utfärdade denials	2	2	2
Antal <i>catch-all</i> -ärenden	1	2	0

24 Bilaga 3: Regelverk

24.1 Lagen om krigsmateriel

Tillverkning och utförsel av krigsmateriel regleras genom lagen (1992:1300) om krigsmateriel och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel. Båda författningarna trädde i kraft den 1 januari 1993 och ersatte lagen (1983:1034) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m.m. och lagen (1988:558) om förbud mot utförsel av krigsmateriel, m.m. med tillhörande förordningar.

Den nuvarande lagen bygger i allt väsentligt på den tidigare lagstiftningen liksom på tidigare praxis. Jämfört med denna innehåller den emellertid en vidgning av krigsmaterielbegreppet samt förenklingar, förtydliganden och moderniseringar av de bestämmelser som gäller för kontrollen över tillverkning och för utlandssamverkan avseende krigsmateriel.

Krigsmateriellagen föreskriver att krigsmateriel inte får tillverkas utan tillstånd. Även all försvarsindustriell utlandssamverkan förutsätter tillstånd. Med utlandssamverkan förstås exportförsäljning eller annat tillhandahållande (bl.a. överlåtelse eller förmedling) av krigsmateriel. Vidare omfattar begreppet upplåtelse eller överlåtelse av tillverkningsrättigheter, avtal med någon i utlandet om att gemensamt med denne eller för dennes räkning utveckla krigsmateriel eller metod för framställning av sådan materiel eller om att gemensamt tillverka krigsmateriel. Slutligen krävs tillstånd, med vissa undantag, för att bedriva militärt inriktad utbildning.

Enligt lagen om krigsmateriel indelas krigsmateriel i två kategorier: krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK). Bestämmelser om vilken materiel som innefattas i de två kategorierna återfinns i förordningen om krigsmateriel. Kategorin krigsmateriel för strid omfattar materiel med förstörelsebringande verkan inklusive sikten för sådan materiel samt materiel för eldledning. Kategorin övrig krigsmateriel omfattar delar och komponenter till krigsmateriel för strid samt materiel som ej har direkt förstörelsebringande verkan i en stridssituation.

I EG-förordningen för kontroll av produkter med dubbla användningsområden som trädde i kraft i september 2000 finns i vissa fall krav på exporttillstånd för produkter som inte ingår i begreppet krigsmateriel, men som hör samman med exporterad krigsmateriel. För vidare information om regelverket i det aktuella hänseendet, se nedan.

Beslut om utförseltillstånd fattades t o m. den 31 januari 1996 enbart av regeringen. I ärenden som inte avsåg utförsel i större omfattning eller i övrigt inte var av större vikt utövades beslutsrätten av det statsråd som hade till uppgift att föredra ärenden om tillstånd för utförsel av krigsmateriel. Icke delegerade regeringsbeslut omfattade 98% av det totala värdet av givna tillstånd år 1995. Sedan den 1 februari 1996 fattas beslut i utförselärenden i första hand av Inspektionen för strategiska produkter (ISP) utom i de ärenden som bedöms vara av principiell betydelse eller annars av särskild vikt, vilka ska överlämnas till regeringen för avgörande.

24.2 Svenska riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan

Enligt 1 § andra stycket lagen (1992:1300) om krigsmateriel får tillstånd enligt lagen lämnas endast om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik. De närmare principerna för prövningen har lagts fast i regeringens praxis och har kommit till uttryck i regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan som riksdagen också ställt sig bakom (jfr prop. 1991/92:174 s. 41 f., prop. 1995/96:31 s. 23 f. och bet. 1992/93:UU1). Se riktlinjerna i fulltext nedan.

Övergripande kriterier och bedömningskriterier

Riktlinjerna uttolkas med brett parlamentariskt stöd och är vägledande för Inspektionen för strategiska produkter (ISP) vid prövningen av ärenden om tillstånd enligt lagen och förordningen om krigsmateriel.

Riktlinjerna är försedda med två övergripande kriterier för när tillstånd enligt lagen kan lämnas, nämligen dels att utlandssamverkan behövs för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärd, dels att samverkan inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik. Dessa övergripande kriterier kan anses utgöra en precisering av 1 § andra stycket, lagen om krigsmateriel.

I riktlinjerna preciseras också de faktorer som bör beaktas i samband med prövningen av ett enskilt ärende. Ett grundkrav är att alla för ärendet betydelsefulla omständigheter ska beaktas, oavsett om de uttryckligen anges i riktlinjerna eller ej. Dessa bedömningskriterier tillämpas också på samverkan med person eller företag i utlandet avseende utveckling eller tillverkning av krigsmateriel. Sverige är ett av få EU-länder som har en lagstiftning som även omfattar förmedling av krigsmateriel (*arms brokering*).

Riktlinjerna framhåller särskilt den vikt som vid den utrikespolitiska bedömningen av varje utförelse ska fästas vid respekten för mänskliga rättigheter i mottagarlandet. Situationen i mottagarlandet vad gäller mänskliga rättigheter ska alltid vägas in även i de fall då det är fråga om utförelse av materiel som i sig inte kan användas för att kränka mänskliga rättigheter.

Ovillkorliga hinder för export

Riktlinjerna anger tre typer av ovillkorliga hinder som, om de inträffar, anses omöjliggöra export. De tre är: beslut av FN:s säkerhetsråd, internationella överenskommelser som Sverige biträtt (t.ex. EU-sanktioner), samt exportstopp som påbjuds enligt de folkrättsliga reglerna om export från neutral stat under krig.

Krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel

Krigsmaterielbegreppet breddades år 1993 till att även omfatta viss materiel med civil eller delvis civil användning. Utvidgningen av begreppet ledde till att export som tidigare varit oreglerad kom att bli föremål för politisk prövning och inkluderas i krigsmaterielexport-

statistiken. Breddningen åtföljdes av en indelning av krigsmateriel i två kategorier för vilka uppställts delvis olika riktlinjer för utförsel.

För kategorin krigsmateriel för strid (KS) gäller att tillstånd till export inte bör ges till en stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, en stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller en stat som har inre väpnade oroligheter. Ett återkallande av tillstånd kan emellertid underlåtas om det är förenligt med folkrätten och målen och principerna för den svenska utrikespolitiken. Utförseltillstånd bör heller inte ges till en stat där det förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter. Detta är samma krav som tillämpades före 1993, med den skillnaden att förekomsten av kränkningar av de mänskliga rättigheterna tidigare endast behövde beaktas om materielen i sig kunde användas för att kränka de mänskliga rättigheterna. I detta avseende skiljer sig Sverige från vissa andra EU-länder.

För utförsel av övrig krigsmateriel (ÖK), som i stor utsträckning omfattar produkter som före år 1993 inte betraktades som krigsmateriel (exempelvis spaningsradaranläggningar eller simulatorer för utbildningsändamål), gäller att utförseltillstånd bör beviljas till länder som inte befinner sig i väpnad konflikt med någon annan stat, som inte har inre väpnade oroligheter eller där det inte förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter. Risk för väpnad konflikt utgör således inte ett särskilt kriterium i bedömningen avseende utförsel av övrig krigsmateriel.

De skilda riktlinjerna för krigsmateriel för strid respektive övrig krigsmateriel innebär att en större länderkrets kan komma i fråga som mottagare av övrig krigsmateriel, dvs. icke förstörelsebringande materiel, än för krigsmateriel för strid.

Följdleveranser och ”svensk identitet”

När det gäller följdleveranser anger riktlinjerna att "tillstånd bör ges till utförsel av reservdelar till tidigare, med vederbörligt tillstånd exporterad krigsmateriel, om inte ovillkorligt hinder möter. Detsamma bör gälla andra leveranser, t.ex. av ammunition, som har samband med tidigare utförsel eller där det annars vore oskäligt att inte ge tillstånd".

När det gäller samarbete med utländsk part gäller att export till tredje land bör bedömas i enlighet med de svenska riktlinjerna om produkten har övervägande svensk identitet. Om produkten har övervägande utländsk identitet, eller om det föreligger ett starkt svenskt försvarspolitiskt intresse av samarbetet, kan samarbetslandets regler om utförsel tillämpas för export därifrån.

De svenska riktlinjerna i fulltext

Tillstånd till utförsel av krigsmateriel, eller till annan samverkan med någon i utlandet avseende krigsmateriel, bör medges endast om sådan utförsel eller samverkan

1. bedöms erforderlig för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärd, samt
2. inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Vid prövningen av ett tillståndsärende ankommer det på regeringen att göra en totalbedömning av alla för ärendet betydelsefulla omständigheter med utgångspunkt från de nyss angivna grundläggande principerna.

Utrikespolitiska hinder föreligger inte i fråga om samverkan med eller export till de nordiska länderna och de traditionellt neutrala länderna i Europa. Samverkan med dessa länder får i princip anses stå i överensstämmelse med Sveriges säkerhetspolitik. I takt med att samarbetet med övriga länder inom de Europeiska Gemenskaperna byggs ut, bör samma principer för utlandssamverkan och export tillämpas i fråga om dessa länder.

Tillstånd får endast avse stat, statlig myndighet eller av staten auktoriserad mottagare; vidare bör vid utförelse av materiel ett slutanvändarintyg eller ett intyg om egen tillverkning (bearbetningsintyg) föreligga. En stat som trots åtagande gentemot den svenska regeringen har tillåtit eller underlåtit att förhindra vidareexport av svensk krigsmateriel ska i princip inte komma i fråga som mottagare av sådan materiel från Sverige så länge omständigheterna kvarstår.

Tillstånd till utförelse eller annan utlandssamverkan enligt krigsmateriellagen ska inte beviljas om det skulle strida mot internationell överenskommelse som Sverige har biträtt, mot beslut av FN:s säkerhetsråd eller mot folkrättsliga regler om export från neutral stat under krig (ovillkorliga hinder).

Tillstånd till utförelse av krigsmateriel, eller annan utlandssamverkan som avser krigsmateriel, bör inte lämnas om det avser stat där omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer. Respekt för mänskliga rättigheter är ett centralt villkor för att tillstånd ska beviljas.

Tillstånd till utförelse av krigsmateriel för strid, eller till annan utlandssamverkan som avser krigsmateriel för strid eller övrig krigsmateriel, bör inte beviljas om det avser stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, oavsett om krigsförklaring har avgetts eller ej, stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller stat som har inre väpnade oroligheter.

Tillstånd bör ges till utförelse av materiel som klassificerats som övrig krigsmateriel, förutsatt att mottagarlandet inte befinner sig i väpnad konflikt med annan stat eller har inre väpnade oroligheter, eller det i landet förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter och om inte ovillkorligt hinder möter.

Ett meddelat tillstånd till utförelse bör återkallas, förutom vid ovillkorliga exporthinder, om den mottagande staten kommer i väpnad konflikt med annan stat eller får inre väpnade oroligheter. Undantagsvis bör, i de två senare fallen, återkallande av tillstånd kunna underlåtas om det är förenligt med de folkrättsliga reglerna och med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Tillstånd bör ges till utförelse av reservdelar till tidigare, med vederbörligt tillstånd exporterad krigsmateriel, om inte ovillkorligt hinder möter. Detsamma bör gälla andra leveranser, t.ex. av ammunition, som har samband med tidigare utförelse eller där det annars vore oskäligt att inte ge tillstånd.

Vad särskilt angår avtal med utländsk part om gemensam utveckling eller tillverkning av krigsmateriel ska tillståndsbedömningen utgå från de angivna grundläggande kriterierna. Utförelse till samarbetslandet, som följer av avtalet, bör medges om inte ovillkorligt hinder uppstår. Om ett samarbetsavtal med utländsk part förutsätter export från samarbetslandet till tredje land bör fråga om sådan export, i den mån slutprodukten i fråga har en övervägande svensk identitet, bedömas i enlighet med riktlinjerna för sådan export från Sverige.

Beträffande materiel som har övervägande utländsk identitet bör export från samarbetslandet till tredje land medges inom ramen för samarbetslandets exportregler. Föreligger ett starkt svenskt försvarspolitiskt intresse av att samarbetet kommer till stånd, och det är en förutsättning från samarbetspartnerns sida att viss utförelse får ske från

samarbetslandet kan efter omständigheterna export till tredje land även i övrigt medges inom ramen för samarbetslandets exportregler.

När det gäller mer omfattande och för Sverige viktigare utlandssamverkan på krigsmaterielområdet bör en regeringsöverenskommelse träffas mellan Sverige och samverkanslandet. Innan överenskommelser av detta slag ingås, bör utrikesnämnden höras.

24.3 EU:s uppförandekod för vapenexport

**EUROPEISKA UNIONEN
RÅDET**

**Bryssel den 5 juni 1998
(OR. en)**

EUROPEISKA UNIONENS UPPFÖRANDEKOD FÖR VAPENEXPORT

EUROPEISKA UNIONENS RÅD

SOM UTGÅR från de gemensamma kriterier som beslutades av Europeiska rådet i Luxemburg 1991 och i Lissabon 1992,

SOM ERKÄNNER att vapenexporterande stater har ett särskilt ansvar,

SOM ÄR FAST BESLUTNA att fastställa stränga gemensamma normer, som ska uppfattas som miniminormer, i fråga om hantering av och återhållsamhet beträffande överföringar av konventionella vapen av alla medlemsstaterna samt att förstärka utbytet av relevant information för att uppnå ökad insyn.

SOM ÄR FAST BESLUTNA att hindra export av materiel som kan användas för internt förtryck eller internationell aggression eller bidra till regional instabilitet,

SOM ÖNSKAR förstärka sitt samarbete och främja sin samsyn inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP) när det gäller export av konventionella vapen,

SOM NOTERAR att kompletterande åtgärder mot olagliga överföringar har vidtagits med hjälp av EU-programmet för att förebygga och bekämpa olaglig handel med konventionella vapen,

SOM BEKRÄFTAR att medlemsstaterna önskar upprätthålla en försvarsindustri som en del av såväl sin industriella bas som sina försvarsinsatser, och

SOM ERKÄNNER att stater, i enlighet med den rätt till självförsvar som erkänns i FN:s stadga, har rätt att överföra medel för självförsvar,

HAR UPPRÄTTAT följande uppförandekod och tillämpningsbestämmelser:

KRITERIUM ETT

Respekt för medlemsstaternas internationella åtaganden, särskilt de sanktioner som påbjuds av FN:s säkerhetsråd och de som påbjuds av gemenskapen, avtal om icke-spridning och andra ämnen samt andra internationella förpliktelser

En ansökan om exportlicens bör avslås om bifall skulle stå i strid med bl.a.

- a) medlemsstaternas internationella förpliktelser och deras åtaganden att upprätthålla FN:s, OSSE:s och EU:s vapenembargon,
- b) medlemsstaternas internationella förpliktelser enligt fördraget om icke-spridning av kärnvapen, konventionen om biologiska vapen och toxinvapen samt konventionen om kemiska vapen,
- c) medlemsstaternas åtaganden inom ramen för Australien-gruppen, Missilteknologiarrangemanget (Missile Technology Control Regime), gruppen av länder som levererar kärnmateriel (Nuclear Suppliers Group) och Wassenaararrangemanget,
- d) medlemsstaternas åtagande att inte exportera någon som helst typ av truppmina (antipersonell mina).

KRITERIUM TVÅ

Respekten för de mänskliga rättigheterna i det slutliga bestämmelselandet

Efter att ha bedömt mottagarlandets inställning till de relevanta principer i internationella instrument rörande de mänskliga rättigheterna kommer medlemsstaterna

- a) inte att utfärda exportlicens om det föreligger uppenbar risk att den tilltänkta exporten kan komma att användas för internt förtryck,
- b) från fall till fall och under beaktande av materielens art att iaktta särskild försiktighet vid utfärdande av licenser till för länder där allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna har konstaterats av behöriga FN-organ, Europarådet eller EU,

Materiel som kan användas för internt förtryck anses i detta sammanhang inbegripa bl.a. materiel, i fråga om vilket den tilltänkta slutanvändaren bevisligen har använt sådan eller liknande materiel för internt förtryck, eller när det finns skäl att tro att materielen kommer att användas till andra ändamål eller av annan slutanvändare än vad som uppgivits, och användas till internt förtryck. I linje med punkt 1 i tillämpningsbestämmelserna för denna kod kommer materielens art att beaktas noggrant, särskilt om den är avsedd för interna säkerhetsändamål. Internt förtryck anses inbegripa bl.a. tortyr och annan grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning, summariska eller godtyckliga avrättningar, försvinnanden, godtyckliga gripanden och andra allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheter och de grundläggande friheter som anges i relevanta internationella instrument rörande de mänskliga rättigheterna, inklusive Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

KRITERIUM TRE

Den interna situationen i det slutliga bestämmelselandet som en följd av existerande spänningar och väpnade konflikter

Medlemsstaterna kommer inte att tillåta export som skulle provocera eller förlänga väpnade konflikter eller förvärra existerande spänningar i det slutliga bestämmelselandet.

KRITERIUM FYRA

Bevarande av regional fred, säkerhet och stabilitet

Medlemsstaterna kommer inte att utfärda exportlicens om det finns en uppenbar risk för att den avsedda mottagaren skulle använda den tilltänkta exporten på ett aggressivt sätt mot ett annat land eller hävda ett territoriellt krav med våld.

När medlemsstaterna överväger dessa risker kommer de bl.a. att beakta

a) om någon väpnad konflikt pågår eller sannolikt kommer att uppstå mellan mottagarlandet och ett annat land,

b) om det föreligger något territoriellt krav på ett angränsande land som mottagarlandet tidigare försökt eller hotat att genomdriva med våld,

c) om materielen sannolikt kommer att användas för annat än mottagarens legitima nationella säkerhets- och försvarsändamål,

d) behovet av att inte negativt påverka den regionala stabiliteten på något märkbart sätt.

KRITERIUM FEM

Den nationella säkerheten för medlemsstaterna eller de territorier i fråga om vilka en medlemsstat är ansvarig för de yttre förbindelserna, samt för vänligt sinnade och allierade länder

Medlemsstaterna kommer att beakta

a) den tilltänkta exportens möjliga inverkan på egna, andra medlemsstaters eller vänners och allierades försvars- och säkerhetsintressen, samtidigt som de erkänner att denna faktor inte får påverka deras beaktande av kriterierna om respekt för de mänskliga rättigheterna och om regional fred, säkerhet och stabilitet,

b) risken för att de berörda varorna används mot deras egna styrkor eller mot styrkor från vänner eller allierade eller från andra medlemsstater,

c) risken för "reverse engineering" eller icke avsedd tekniköverföring.

KRITERIUM SEX

Köparlandets uppträdande i förhållande till det internationella samfundet, i synnerhet i fråga om dess attityd till terrorism, arten av dess allianser och dess respekt för internationell rätt

Medlemsstaterna kommer bl.a. att beakta köparlandets tidigare uppträdande i fråga om

a) dess stöd till eller uppmuntran av terrorism och internationell organiserad brottslighet,

b) dess uppfyllande av sina internationella åtaganden, i synnerhet i fråga om icke-användning av våld, även enligt internationell humanitär rätt som är tillämplig på internationella och icke internationella konflikter,

c) dess engagemang för icke-spridning och andra former av vapenkontroll och nedrustning, särskilt undertecknande, ratificering och genomförande av relevanta konventioner om vapenkontroll och nedrustning enligt punkt b i kriterium ett.

KRITERIUM SJU

Förekomsten av en risk för att materielen ska användas till annat ändamål inom köparlandet eller återexporteras på oönskade villkor

Vid bedömning av den tilltänkta exportens inverkan på det importerande landet och risken för att de exporterade varorna kan avledas till en oönskad slutanvändare, kommer följande att beaktas:

- a) Mottagarlandets legitima inhemska försvars- och säkerhetsintressen, inbegripet eventuell medverkan i FN:s eller andra fredsbevarande insatser.
- b) Mottagarlandets tekniska förmåga att använda materielen.
- c) Mottagarlandets förmåga att utöva effektiv exportkontroll.
- d) Risken att vapnen kommer att återexporteras eller avledas till terroristorganisationer (antiterroristutrustning bör särskilt uppmärksammas i detta sammanhang).

KRITERIUM ÅTTA

Vapenexportens förenlighet med mottagarlandets tekniska och ekonomiska förmåga, med beaktande av det önskvärda i att stater får sitt legitima behov beträffande säkerhet och försvar täckt med minsta möjliga användning av mänskliga och ekonomiska resurser till krigsmateriel

Medlemsstaterna kommer, mot bakgrund av informationen från relevanta källor såsom FN:s utvecklingsprogram, Världsbanken, Internationella valutafonden samt OECD-rapporter, att beakta huruvida den tilltänkta exporten allvarligt skulle hindra den hållbara utvecklingen i mottagarlandet. De kommer i detta sammanhang att beakta mottagarlandets relativa nivå på militära och sociala utgifter och även ta hänsyn till eventuellt bistånd från EU eller bilateralt bistånd.

TILLÄMPNINGSBESTÄMMELSER

1. Varje medlemsstat kommer från fall till fall att pröva de ansökningar om exportlicens för krigsmateriel som ställs till den, mot bakgrund av bestämmelserna i uppförandekoden.
2. Denna kod kommer inte att inkräkta på medlemsstaternas rätt att tillämpa en mer restriktiv nationell politik.
3. Genom diplomatiska kanaler kommer medlemsstaterna att översända utförlig information om de licensansökningar som har avslagits i enlighet med uppförandekoden i fråga om krigsmateriel, tillsammans med en förklaring av varför ansökan har avslagits. Den information som ska överlämnas anges i form av ett utkast till formulär som återfinns i bilagan. Innan någon medlemsstat beviljar en licens som en annan medlemsstat eller andra medlemsstater har vägrat bevilja för en i huvudsak identisk transaktion under de senaste tre åren kommer den först att samråda med den eller de medlemsstater som avlog licensansökningarna. Om medlemsstaten efter dessa samråd ändå beslutar att bevilja licens kommer den att underrätta den eller de medlemsstater som avlog ansökan (ansökningarna) och därvid utförligt förklara sina egna skäl.

Beslutet att tillåta eller vägra överföring av någon krigsmateriel ska varje medlemsstat själv fatta. En ansökan om licens ska anses ha avslagits när medlemsstaten har vägrat att tillåta den faktiska försäljningen eller den fysiska exporten av den berörda krigsmaterielen, om försäljning i annat fall skulle ha ägt rum, eller när den har vägrat att tillåta det relevanta avtalets ingående. För detta ändamål kan ett anmälningspliktigt avslag, i enlighet med nationella förfaranden, innefatta avslag på en ansökan om tillstånd att inleda förhandlingar eller ett nekande svar på en formell inledande förfrågan om en särskild beställning.

4. Medlemsstaterna kommer att behandla sådana avslag och samråd konfidentiellt och de kommer inte att använda dem för att uppnå kommersiella fördelar.
5. Medlemsstaterna kommer att verka för ett skyndsamt antagande av en gemensam förteckning över krigsmateriel som omfattas av uppförandekoden, grundad på liknande nationella och internationella förteckningar. Innan detta är gjort kommer uppförandekoden att fungera på grundval av nationella kontrollförteckningar, vid behov tillsammans med beståndsdelar från relevanta internationella förteckningar.
6. Kriterierna i uppförandekoden samt det samrådsförfarande som föreskrivs i punkt 3 i tillämpningsbestämmelserna kommer också att gälla varor med dubbla användningsområden enligt specifikationen i bilaga 1 till rådets beslut 94/942/GUSP³ när det finns anledning att anta att slutanvändaren av varorna kommer att vara de väpnade styrkorna eller den interna säkerhetstjänsten eller liknande enheter i mottagarlandet.
7. I syfte att göra uppförandekoden så effektiv som möjligt kommer medlemsstaterna att arbeta inom ramen för GUSP för att förstärka samarbetet och främja sin samsyn i fråga om export av konventionella vapen.
8. Varje medlemsstat kommer att sända de övriga medlemsstaterna en årlig rapport om sin export av försvarsmateriel och sitt genomförande av uppförandekoden. Dessa rapporter kommer att diskuteras vid ett årligt möte som ska hållas inom ramen för GUSP. Vid mötet kommer en översyn också att ske av uppförandekodens verkan och vilka förbättringar som behöver göras, och en konsoliderad rapport grundad på bidrag från medlemsstaterna kommer att föreläggas rådet för godkännande.
9. När det är lämpligt kommer medlemsstaterna inom GUSP:s ram att gemensamt bedöma situationen för de möjliga eller faktiska mottagarna av vapenexporten från medlemsstaterna mot bakgrund av principerna och kriterierna i uppförandekoden.
10. Det erkänns vidare att medlemsstaterna, om det är lämpligt, också får beakta den tilltänkta exportens inverkan på sina ekonomiska, sociala, kommersiella och industriella intressen, men att dessa faktorer inte kommer att påverka tillämpningen av ovan nämnda kriterier.
11. Medlemsstaterna kommer att göra sitt yttersta för att uppmuntra andra vapenexporterande länder att ansluta sig till uppförandekodens principer.
12. Uppförandekoden och tillämpningsbestämmelserna ersätter alla tidigare gjorda bearbetningar av de gemensamma kriterierna från 1991 och 1992.

Information som ska överlämnas

.....medlemsstatens namn] har äran att informera sina partner om att den i enlighet med EU:s uppförandekod har avslagit följande ansökan om licens:

Mottagarland: .....

³ (1) EGT L 367, 31.12.1994, s. 8. Beslutet senast ändrat genom beslut 98/232/GUSP (EGT L 92, 25.3.1998, s. 1).

Kort beskrivning av materielen, inbegripet kvantitet och, när det är lämpligt, tekniska specifikationer: .....

Avsedd mottagare: .....

Avsedd slutanvändare (om annan än mottagaren): .....

Skäl till att ansökan avslogs: .....

Datum för avslag av ansökan: .....

24.4 EG-förordningen för kontroll av produkter med dubbla användningsområden

Gemensam EU-lagstiftning

Europeiska unionens råd antog år 2000 rådets förordning (EG) nr 1334/2000 om upprättandet av en ny gemenskapsordning för kontroll av produkter och teknik med dubbla användningsområden (EGT nr L 159, 30.6.2000 s.1). Förordningen trädde i kraft den 28 september 2000 och ersatte därmed rådsförordningen från 1995, (EG) nr 3381/94. Till skillnad från de multilaterala exportkontrollregimerna, är förordningen juridiskt bindande för Sverige, liksom för andra EU-stater inklusive de tio nya medlemmarna. Syftet är att så långt möjligt etablera fri rörlighet för kontrollerade produkter inom den inre marknaden samtidigt som de olika nationella systemen för kontroll av export till tredje land stärks och harmoniseras.

Förordningen förenar medlemsstaternas åtaganden inom ramen för de multilaterala exportkontrollregimerna med friast möjliga rörlighet av varor inom den inre marknaden. Utvecklingen inom regimerna (AG, MTCR, NSG och WA) beaktas genom återkommande ändringar och uppdateringar av produktlistorna till förordningen. Den nya förordningens medföljande bilagor beslutas inom ramen för gemenskapssamarbetet i första pelaren, vilket innebär att de får direkt verkan på det nationella planet. Bilagorna ska enligt förordningen uppdateras varje år.

Förordningen från år 2000 introducerade en rad nyheter, bl.a. ett generellt gemenskapstillstånd för export av vissa produkter till vissa tredje länder. Den nya tillståndstypen har förenklat arbetet för de exporterande företagen genom att ett och samma tillstånd kan åberopas oavsett var utförelsen från EU äger rum. Detta har även lett till en ökad samsyn inom EU på denna typ av export. Dels har bedömningen i tillståndsärenden underlättats genom att den nya förordningen även inkluderar gemensamma kriterier som medlemsstaterna har att beakta vid sin prövning.

Svensk lagstiftning

I Sverige kompletteras EG-förordningen av lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, samt av tillhörande förordning

(2000:1217). Båda författningarna trädde i kraft den 1 januari 2001 och ersatte lagen (1998:397) om strategiska produkter och förordningen (1998:400) om strategiska produkter.

Till skillnad från vad som gäller under krigsmateriellagstiftningen – där utförseltillstånd utgör undantag från ett generellt exportförbud – är förhållandet det omvända under regelverket för kontroll av produkter med dubbla användningsområden. Här är utgångspunkten den att utförseltillstånd ska ges såvida det inte strider mot utrikes- eller säkerhetsintressen såsom dessa beskrivs i EG-förordningen.

Export och överföring av produkter med dubbla användningsområden är föremål för tillståndsgivning och tillståndsgivande myndighet är Inspektionen för strategiska produkter (ISP). Beträffande kärnämnen och material m.m. som återfinns i bilaga I till rådets förordning är det emellertid Statens kärnkraftinspektion (SKI) som meddelar tillstånd.

Lagen om produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd saknar liksom sin föregångare särskilda bestämmelser om möjligheten att få förhandsbesked om huruvida ett utförseltillstånd kommer att ges vid en eventuell export av produkter med dubbla användningsområden till en specifik destination. En praxis har emellertid utvecklats med innebörden att ISP ger företag förhandsbesked.

Generalklausulen – en uppsamlingsbestämmelse (*catch-all*)

Enligt rådsförordning (EG) 1334/2000 artikel 4 och den svenska lagstiftningen kan tillstånd även krävas för export av produkter som inte är angivna i bilagorna till rådsförordningen (s.k. icke-listade produkter) om exportören har informerats av ISP att produkten är eller kan vara avsedd att användas i samband med tillverkning av massförstörelsevapen eller missiler som är kapabla att bära sådana vapen. Generalklausulen har tillkommit som en uppsamlingsbestämmelse för att se till att syftet med regleringen inte kringgås på grund av att produktlistorna sällan kan vara heltäckande i ljuset av den snabba teknologiska utvecklingen.

Beträffande de första tre paragraferna under artikel 4 i rådsförordningen krävs att exportören har blivit informerad av ISP om produktens användningsområde. Exportören är emellertid enligt artikel 4.4 även skyldig att upplysa ISP om exportören är medveten om att en produkt helt eller delvis är avsedd för sådan användning som regleras i artikel 4.1-3. ISP ska då avgöra om tillstånd ska krävas för exporten.

Generalklausulen innefattar även särskilda krav på tillstånd i vissa fall för export relaterad till militär slutanvändning eller krigsmateriel, eller för export av icke-listade produkter som är eller kan vara avsedda för militär slutanvändning i ett land som omfattas av ett FN-, EU- eller OSSE-embargo, samt för icke-listade produkter som är, eller kan vara, avsedda att användas som delar eller som komponenter till krigsmateriel som olovligen har exporterats. Det är denna uppsamlingsbestämmelse som har legat till grund för EU:s gemensamma strävande att införa generalklausulen i de olika exportkontrollregimerna.

25 Bilaga 4: Medlemskap i multilaterala exportkontrollregimer 2004

Land	ZC	NSG	AG	MTCR	WA
Argentina	x	x	x	x	x
Australien	x	x	x	x	x
Belgien	x	x	x	x	x
Brasilien	-	x	-	x	-
Bulgarien	x	x	x	x	x
Cypern	-	x	x	-	-
Danmark	x	x	x	x	x
Estland	-	x	x	-	-
Finland	x	x	x	x	x
Frankrike	x	x	x	x	x
Grekland	x	x	x	x	x
Irland	x	x	x	x	x
Island	-	-	x	x	-
Italien	x	x	x	x	x
Japan	x	x	x	x	x
Kanada	x	x	x	x	x
Kazakstan	-	x	-	-	-
Kina	x	x	-	-	-
Korea (Rep.)	x	x	x	x	x
Lettland	-	x	x	-	-
Litauen	-	x	x	-	-
Luxemburg	x	x	x	x	x
Malta	-	x	x	-	-
Nederländerna	x	x	x	x	x
Norge	x	x	x	x	x
Nya Zeeland	-	x	x	x	x
Polen	x	x	x	x	x
Portugal	x	x	x	x	x
Rumänien	x	x	x	-	x
Ryssland	x	x	-	x	x
Schweiz	x	x	x	x	x
Slovakien	x	x	x	-	x
Slovenien	x	x	x	-	x
Spanien	x	x	x	x	x
Storbritannien	x	x	x	x	x
Sverige	x	x	x	x	x
Sydafrika	x	x	-	x	-
Tjeckien	x	x	x	x	x
Turkiet	x	x	x	x	x
Tyskland	x	x	x	x	x
Ukraina	x	x	-	x	x
Ungern	x	x	x	x	x
USA	x	x	x	x	x
Vitryssland	-	x	-	-	-
Österrike	x	x	x	x	x
TOTALT	35	44	38	34	34

(För information om exportkontrollregimerna se avsnitt 17)

Europeiska kommissionen deltar i Australiengruppen samt som observatör i Nuclear Suppliers Group och Zangerkommittén.

26 Bilaga 5: Internationella vapenembargon i kraft under 2004

Tabellen nedan redovisar de internationella vapenembargon som varit i kraft under hela eller delar av år 2004, deras löptid under året samt de beslut som upprättat, och i vissa fall modifierat eller hävt, embargot. I tabellen redovisas även om det finns undantag till något embargo. Sådana undantag är oftast kopplade till humanitära insatser eller fredsbevarande operationer. För detaljer kring olika undantag hänvisas till www.un.org, www.europa.eu.int eller www.osce.org beroende på vilken typ av embargo det rör sig om.

Internationella vapenembargon under år 2004

LAND	TYP AV EMBARGO	LÖPTID UNDER 2004	REFERENS
Armenien	FN-embargo (icke-bindande)	Hela året	UNSCR 853 (1993)
	OSSE-embargo ang leveranser av vapen och ammunition till stridande styrkor i Nagorno-Karabakh	Hela året	CSOOSCE (1992)
Azerbajdzjan	FN-embargo (icke-bindande)	Hela året	UNSCR 853 (1993)
	OSSE-embargo ang leveranser av vapen och ammunition till stridande styrkor i Nagorno-Karabakh	Hela året	CSOOSCE (1992)
Bosnien-Hercegovina	EU-embargo undantag finns	Hela året	Gemensam ståndpunkt 1996/184/CFSP
		Hela året	Gemensam ståndpunkt 1999/481/CFSP
Burma/Myanmar	EU-embargo undantag finns	Hela året	Allmänna rådets deklARATION 29 juli 1991
			Gemensam ståndpunkt 2003/297/CFSP
			Gemensam ståndpunkt 2003/461/CFSP
Elfenbenskusten	FN-embargo undantag finns	Fr o m den 15 november	UNSCR 1572 (2004)
	EU-embargo undantag finns	Fr o m den 15 december	Gemensam ståndpunkt 2004/852/CFSP

LAND	TYP AV EMBARGO	LÖPTID UNDER 2004	REFERENS
Demokratiska Republiken Kongo (f d Zaire)	FN-embargo	Hela året	UNSCR 1493 (2003)
	EU-embargo undantag finns	Hela året	Deklaration 33/93 7 april 1993 Gemensam ståndpunkt 2002/829/CFSP Gemensam ståndpunkt 2003/680/CFSP
Irak	FN-embargo undantag finns	Hela året	UNSCR 661 (1990) UNSCR 1483 (2003)
		Fr o m 8 juni	UNSCR 1546 (2004)
	EU-embargo undantag finns	Hela året	Deklaration 56/90 4 augusti 1990 Gemensam ståndpunkt 2003/495/CFSP Fr o m den 19 juli Gemensam ståndpunkt 2004/553/CFSP
Kina (exklusive Hongkong och Macao)	EU-embargo	Hela året	Europeiska rådets deklaration 27 juni -89
Liberia	FN-embargo undantag finns	Hela året	UNSCR 1343 (2001) UNSCR 1478 (2003) UNSCR 1497 (2003) UNSCR 1509 (2003)
	EU-embargo undantag finns	Hela året	Gemensam ståndpunkt 2001/357/CFSP Gemensam ståndpunkt 2003/365/CFSP Gemensam ståndpunkt 2003/666/CFSP Fr o m 10 februari Gemensam ståndpunkt 2004/137/CFSP
Libyen	EU-embargo	Hela året	Utrikesministrarnas deklaration 14 april -86 Gemensam ståndpunkt 1999/261/CFSP
		Under året fram till embargots hävande den 11 oktober 2004	

LAND	TYP AV EMBARGO	LÖPTID UNDER 2004	REFERENS
Rwanda	FN-embargo undantag finns	Hela året	UNSCR 918 (1994)
	Restriktioner om försäljning av vapen till personer i grannstater om vapnen ska användas i Rwanda	Hela året	UNSCR 997 (1995)
		Hela året	UNSCR 1011 (1995)
Sierra Leone	FN-embargo gällande överföring till icke-statliga styrkor i Sierra Leone undantag finns	Hela året	UNSCR 1171 (1998)
	EU-embargo undantag finns	Hela året	UNSCR 1299 (2000)
		Hela året	Gemensam ståndpunkt 1998/409/CFSP
Somalia	FN-embargo undantag finns	Hela året	UNSCR 733 (1992)
		Hela året	UNSCR 1356 (2001)
		Hela året	UNSCR 1425 (2002)
	EU-embargo	Hela året	Gemensam ståndpunkt 2002/960/CFSP
Sudan	EU-embargo undantag finns	Hela året	Gemensam ståndpunkt 2004/31/CSFP
			Gemensam ståndpunkt 1994/165/CFSP
		Fr o m 10 juni	Gemensam ståndpunkt 2004/510/CFSP
Usama bin Laden, al-Qaida och Talibanerna	FN-embargo	Hela året	UNSCR 1390 (2002)
Terroristgrupper (utländska terroristorganisationer)	EU-embargo	Hela året	Gemensam ståndpunkt 2002/402/CFSP
Zimbabwe	EU-embargo undantag finns	Hela året	/145/CFSP
		Hela året	Gemensam ståndpunkt 2003/115/CFSP
		Fr o m 19 februari	Gemensam ståndpunkt 2004/161/CFSP

27 Bilaga 6: Förklaringar

A

Avslag (*denial*). Ett negativt myndighetsbeslut när ett företag ställer en förfrågan om export av militär utrustning till ett visst land. Beslutet kan bl.a. baseras på hot mot de mänskliga rättigheterna i mottagarlandet, riskerna för den regionala freden, stabiliteten och säkerheten. En medlem inom ett multilateralt samarbete förväntas informera de övriga medlemmarna om det negativa beslutet.

E

Exportkontrollregimer. För närvarande fem till antalet – Zanggerkommittéen (ZC), Nuclear Suppliers Group (NSG), Australiengruppen (AG), Wassenaararrangemanget (WA) samt Missilteknologikontrollregimen (MTCR). Syftet med regimerna är att dessa ska identifiera varor och teknologier som bör underställas exportkontroll, utbyta information om spridningsrisker samt främja icke-spridning i kontakter med länder utanför regimerna.

G

Generalklausulen (eng. *catch-all*). Begreppet avser möjligheten till exportkontroll av även sådana produkter med dubbel användning som inte finns upptagna på kontrollistorna. En exportör måste ansöka om utförseltillstånd om exportkontrollmyndigheterna informerat denne om att den produkt som man vill utföra kan vara avsedd för produktion av massförstörelsevapen. Detsamma gäller om exportören är medveten om att produkten är avsedd för produktion av sådana vapen.

I

Icke-spridning. Åtgärder som på olika områden av det internationella (multilaterala) planet vidtas för att stävja spridningen av massförstörelsevapen. Främst har detta tagit sig uttryck i internationella avtal samt även genom samverkan i flera exportkontrollregimer.

Immateriella överföringar. Överföring av programvara eller teknik, med hjälp av elektroniska medier, telefax eller telefon samt från person till person från ett land till ett annat.

K

Kemvapenkonventionen. FN:s konvention om förbud mot kemiska vapen (CWC) trädde i kraft den 29 april 1997. I CWC stadgas om förbud av användningen av och innehav av kemiska vapen; regler avseende förstöring av kemiska vapen och anläggningar där sådana produkter framställts samt kontroll av kemisk industri i syfte att förhindra ytterligare produktion av kemiska vapen.

För konventionens genomförande svarar OPCW (*Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons*) – placerade i Haag och som idag består av 167 medlemsstater.

M

Massförstörelsevapen. Kärnvapen samt biologiska och kemiska vapen. Även vissa vapenbärare som exempelvis ballistiska missiler med lång räckvidd samt kryssningsmissiler inkluderas i icke-spridningsarbetet rörande massförstörelsevapen.

N

No-undercut. Då en *denial* utfärdats förväntas de övriga medlemmarna inom det multilaterala samarbetet konsultera den stat som har utfärdat denna *denial* om de avser att besluta om utförseltillstånd för en motsvarande transaktion.

Syftet med detta är att motverka att den förvägrade köparen vänder sig till ett annat land samt att undvika konkurrensnedvidande effekter av olika länders exportkontroll.

O

Outreach. Ett utökande eller utsträckande av en verksamhet till andra områden eller till att omfatta nya aktörer.

P

Peer review. Inbördes eller ömsesidig översyn av en specifik verksamhet.

U

Utförseltillstånd. Ett företag ansöker om utförseltillstånd för det belopp som med ett kontrakt slutits med ett visst land. Leveransen pågår sedan oftast under flera år och inleds sällan det år som kontraktet har slutits. Utförseltillstånd är därför inte detsamma som en faktisk leverans utan visar endast hur stora order svenska företag fått på den internationella marknaden ett visst år.

28 Bilaga 7: Vägledning till andra källor

Ytterligare information rörande de ämnesområden som omfattas av denna skrivelse kan hittas på bl.a. nedanstående webbplatser. De flesta webbplatserna tillhör organisationer utanför Regeringskansliet. Därför kan Regeringskansliet inte ansvara för dessa webbplatserns innehåll eller riktighet. Nedanstående hänvisningar utgör således endast en frivillig guide för intresserade läsare.

Australiengruppen (AG)	www.australiagroup.net
Exportkontrollrådet (EKR)	www.isp.se/km/kmekr.htm
Europeiska Unionen (EU)	www.europa.eu.int
Förenta Nationerna (FN)	www.un.org
Inspektionen för strategiska produkter (ISP)	www.isp.se
Lagrummet - gemensam rättsplats för svenskt lagrum	www.lagrummet.se
Missilteknologikontrollregimen (MTCR)	www.mtcr.info
Nuclear Suppliers Group (NSG)	www.nuclearsuppliersgroup.org
Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)	www.oecd.org
Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)	www.sipri.se
Sveriges regering	www.regeringen.se
Sveriges riksdag	www.riksdagen.se
Utrikesdepartementet (UD)	www.ud.se
Världsbanken	www.worldbank.org
Wassenaararrangemanget (WA)	www.wassenaar.org
Zanggerkommittén	www.zanggercommittee.org

Utrikesdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 mars 2005

Närvarande: Statsministern Persson, statsråden Ringholm, Sahlin, Östros, Messing, Y. Johansson, Bodström, Karlsson, Nykvist, Andnor, M. Johansson, Hallengren, Björklund, Holmberg, Jämtin, Orback och Baylan.

Föredragande: statsrådet Messing

Regeringen beslutar skrivelse 2004/05:114 Strategisk exportkontroll 2004 – Krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden